

POMENSKI IZVOR SLOVENSКИH KRAJEVNIH IMEN

Viktor Majdič*

Izvleček

V prispevku je govor o pomenskem izvoru slovenskih krajevnih imen, predvsem imen nelastnoimenskega izvora, pa tudi o distribuiranosti dvo- oz. tribesednih krajevnih imen z nekaterimi pogostejše se pojavljajočimi levimi prilastki, zlasti tistimi, ki izražajo prostorska, velikostna razmerja.

Ključne besede: krajevno ime, pomenski izvor, toponomastika

ETYMOLOGICAL APPROACH TO SLOVENIAN TOPOGRAPHIC NAMES

Abstract

The article deals with the origin of meaning of Slovenian topographic names, particularly of those of non-personal-name origin, as well as with the distribution of two- or three-word topographic names with certain, more frequent noun pre-qualifiers, especially those expressing spatial, size, and age relations.

Key words: Topographic name, Etymology, Toponomastics.

Slovenska krajevna imena** so pomembna sestavina našega jezika, prek njega pa tudi kulture in narodove identitete. Kot je mogoče v jeziku odkrivati in spoznavati davno narodovo preteklost, nekdanjo duhovno in gmotno kulturo, tako nam tudi krajevna imena, če jih opazujemo skozi zgodovinsko optiko, marsikaj povedo o tej deželi, o njenih prebivalcih v davnih in malo manj davnih časih, o naravnih in družbenih zakonitostih in značilnostih itd. in so torej odsev zgodovinske prostorske in družbene stvarnosti. Ugotoviti je na primer mogoče, kje je bila poseljenost že

* Dr., Mivka 34, 61000 Ljubljana.

** V prispevku so upoštevana predvsem imena iz priročnika *Slovenska krajevna imena* avtorjev F. Jakopina, T. Korošca, T. Logarja, J. Riglerja, R. Savnika in S. Suhadolnika, Ljubljana 1985 (dalje: SKI), kasnejša preimenovanja večinoma niso upoštevana, pa tudi ne imena zaselkov in v SKI navedenih delov večjih naselij.

pred naselitvijo Slovanov močna, kar nam odkrivajo zlasti substratna imena, nastala na podlagi poimenovanj strateško pomembnejših naselij in vojaških postojank iz časov rimskega imperija, npr. **Logatec**¹, **Kranj**², **Trojane**³, **Celje**⁴, **Ptuj**⁵ idr., velika gostota po izvoru predсловanskih, deloma celo predromanskih krajevnih imen na slovenskem zahodu pa nam govori o tem, da je bilo ozemlje gosto poseljeno že davno (prim. imena **Bača**⁶, **Batuje**⁷, **Bovec**⁸, **Breginj**⁹, **Cerej**¹⁰, **Čentur**¹¹, **Čepovan**¹², **Čiginj**¹³, **Košana**¹⁴, **Kožbana**¹⁵, **Rižana**¹⁶, **Ozeljan**¹⁷, **Piran**¹⁷, **Solkan**¹⁸, **Kortine**¹⁹, **Labinje**²⁰, **Tolmin**²¹, **Vrtojba**²² itd.). Številna

¹ Iz imena starorimske postojanke *Longaticum*, F. Bezljaj, Eseji o slovenskem jeziku, Ljubljana 1967, 86 (dalje: Eseji).

² Iz imena za etnično pripadnost *Carni*, kar etimologi izvajajo iz keltskega *carn* v pomenu "ost, rog" iz indoevropskega korena **ak*— v pomenu "oster kamen" ali iz predindoevropskega **kar(r)a-* v pomenu "skala, kamen", F. Bezljaj, Etimološki slovar slovenskega jezika II, Ljubljana 1982, 81 (dalje: ESSJ), (tam cit. tudi druga literatura, enako pri drugih navedenkah).

³ Iz imena rimske postojanke *Atrans*, ki pa je ilirskega porekla, F. Bezljaj, Naša sodobnost 1958, 688.

⁴ Iz antičnega *Celeia* prek mestniške oblike *Celeiae*, ime je predromanskega izvora, F. Bezljaj, ESSJ I, 60.

⁵ Iz antičnega *Poetovio*, F. Bezljaj, Eseji, 66.

⁶ Po F. Bezljaju, Slovenska vodna imena (dalje: SVI), I, Ljubljana 1956, 43, predromanskega izvora, po J. Kelemini, Slavistična revija (dalje: SR) 1951, 183, mogoče langobardskega.

⁷ Iz roman. *Batavia* z dodanim slovenskim prebivalskoimenskim obrazilom -jane, F. Bezljaj, Eseji, 88.

⁸ Po F. Bezljaju, ESSJ I, 36, verjetno iz antičnega *Phlygades*, po J. Kelemini, SR 1951, 180, langobardskega izvora, po S. Škrabcu, Jezikoslovni spisi I, 212, iz *Ampletium*.

⁹ Po F. Ramovšu, Kratka zgodovina slovenskega jezika, Ljubljana 1936, 26 (dalje: Kratka) iz roman. *Bergona*, po J. Kelemini langobardskega porekla, SR 1951, 183, medtem ko vidi F. Bezljaj, Eseji, 87, v tem imenu ilirsko obrazilo -ona, torej iz *Bergona*, podobno kot **Tolmin** iz *Talamona*, **Vrtovin** iz *Ortaona*, **Humin** iz *Glemona* idr.

¹⁰ Romanskega izvora, pogosto v romanski toponomastiki, F. Bezljaj, SVI I, 100–101.

¹¹ Iz lat. *centurio* v pomenu "stotnika" — tam še ohranjeni ostanki rimske utrdbe, KLS I, 128.

¹² Obrazilo -an kaže na romanski ali celo predromanski izvor, F. Bezljaj, Eseji, 87, po J. Kelemini, SR 1951, 185, je langobardskega izvora.

¹³ Iz roman. *calcinu* v pomenu "apnen", J. Kelemina, SR 1951, 184.

¹⁴ Predсловanskega izvora, bodisi iz lat. *columba* (= golob) ali *columna* (= stolp), kar je verjetnejše, F. Bezljaj, SVI I, 251–152.

¹⁵ Krajevna imena z obrazilom -ana so večinoma predromanska ali pa tvorjena iz romanskih osebnih imen, npr. **Fojana** iz *Fabius*, F. Bezljaj, SVI I, 296.

¹⁶ Ilirskega izvora iz indoevrop. korena **reg-* v pomenu "teči" ali pa izhaja iz korena **ris-*, srednjevisokonem. *risel* v pomenu "dež", F. Bezljaj, SVI II, 156–157.

¹⁷ Gl. op. št. 12.

¹⁸ Iz predсловan. *castrum Silicanum* (= zemljišče Siliusa), J. Kelemina, SR 1951, 180.

¹⁹ Iz ital. *corte* v pomenu "kmetija, kmečko posestvo", F. Bezljaj, SVI I, 286.

adstratna imena v osrednji, vzhodni in severni Sloveniji pretežno nemškega izvora pa govorijo o premoči nemškega jezika in njegovih nosilcev na našem ozmlju dolga stoletja po naselitvi, vendar obenem tudi o veliki asimilacijski moči slovenščine (prim. Binkelj²³, Cvibelj²⁴, Bilpa²⁵, Brunšvik²⁶, Fošt²⁷, Frajhajm²⁸, Legen²⁹, Letuš³⁰, Purga³¹, Rošpoh³², Rožengrunt³³, Tajhte³⁴, Vuhred³⁵, pa številna imena na -breg, -berk, -perk, -merk, kot so Lamber³³, Vurber³³, Čušperk³³, Ritmerk³³, Žahenber³³, vrsta imen na -štanj, kot so Boštanj³⁶, Šoštanj³⁷, Virštanj³⁸ itd.).

Neprimerno manjši je delež adstratnih imen madžarskega izvora, npr. Apače³⁹, Kaniža⁴⁰ ipd., dokaj izrazit pa delež krščanskih (svetniških) oz. biblijskih ime, od

²⁰ Iz roman. *labina* v pomenu "plaz", J. Kelemina, SR 1951, 184, lahko pa tudi iz slovan. os. i. *Laba*, F. Bezlaj, SVI I, 321 (cit. Miklošiča idr.).

²¹ Mogoče iz predsl. *tolmun*, *komun*, *cemun* v pomenu "vodni požiralnik, podzemna vodna luknja", J. Kelemina, SR 1951, 180, po F. Bezlaju, Eseji, 87–88, mogoče iz *Talamona* z ilir. obrazilom -ona ali iz kelt. *tilmon*, SVI II, 263 (cit. F. Ramovša).

²² Mogoče iz predsl. **tovum* v pomenu "votlina v skalah", F. Bezlaj, SVI II, 322–323; obrazilo -ojba kaže na lat. izvor, isti, Eseji, 89; maloverjetna je razlaga L. Pintarja, Ljubljanski zvon (dalje: LZ) 1913, 564, iz glagola *vrteti* (šlo naj bi za kraj, kjer ima veter veliko moč).

²³ Iz nem. *Winkel* v pomenu "kot", F. Bezlaj, SVI I, 62.

²⁴ Iz nem. *Zwiebel* v pomenu "čebula", E. Lah, LZ 1893, 294–297.

²⁵ Iz nem. *Wildbach* v pomenu "hudournik", F. Bezlaj, SVI I, 61.

²⁶ Po krajevnem poreklu lastnika tamkajšnjega gradu Viljema Denikeja, ki je bil doma v nemškem *Braunschweigu*, KLS IV, 220–221.

²⁷ Iz nem. *Forst* v pomenu "gozd", KLS IV, 535.

²⁸ Po framskem gospostvu *Fraumheim*, KLS IV, 535; ime *Fraumheim* pogosto v Avstriji in Nemčiji, F. Bezlaj, SVI I, 166.

²⁹ Iz nem. *Lehen* v pomenu "najemniška kmetija, fevd", F. Bezlaj, ESSJ II, 132.

³⁰ Iz nem. *Leithaus* v pomenu "krčma, gostilna", obstoječa ob Savinji kot prometni poti v lasti gornjegrajskega samostana, ki je imel tam svoj brod, KLS III, 500.

³¹ Iz nem. *Burg* v pomenu "grad, dvor", ker je naselje nastalo na nekdanji grajski zemlji, KLS II, 53.

³² Iz nem. *Rosbach* iz obč. i. *Ross* (= konj) in *Bach* (= potok), F. Bezlaj, SVI II, 164.

³³ Imena tega tipa so nastala pod vplivom nemške fevdalne kulture, bila so v modi v 13. stol., F. Bezlaj, SVI II, 167; *Lemberg* domnevno iz *Löwenberg* po levu v grbu, *Čušperk* iz nem. *Zobelsberg*, L. Pintar, LZ 1914, 375.

³⁴ Iz nem. *Teich* v pomenu "ribnik", ker je imela graščina s Planine tam svoje ribnike, F. Bezlaj, SVI II, 253.

³⁵ Domnevno iz srednjevisokonom. *woucher* v pomenu "dohodek, dobiček, sad", F. Bezlaj, SVI II, 324.

³⁶ Iz nem. *Weissenstein*, A. Šivic-Dular, zb. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture (dalje: SSJLK), 25, 1989, 97.

³⁷ Iz nem. imena tamkajšnjega gradu *Schöstein*, A. Šivic-Dular, SSJLK, 25, 1989, 93.

³⁸ Po imenu tamkajšnjega gradu, verjetno iz *Fürstenstein*, F. Bezlaj, SVI II, 301.

³⁹ Iz. mad. *apa* v pomenu "oče", F. Bezlaj, ESSJ I, 5.

⁴⁰ Iz obč. i. *knez* prek madžarščine, F. Bezlaj, SVI I, 230.

katerih so nekatera nič ali le malo spremenila svojo prvotno podobo, npr. **Sv. Barbara**, **Šentjur**, **Škocijan**, oz. **Galicija**⁴¹, **Jeruzalem**⁴², **Nazarje**⁴³, druga pa do te mere, da je njihov izvor vsaj na prvi pogled dokaj zastrt, npr. **Mevkuž**⁴⁴, **Sežana**⁴⁵, **Šempas**⁴⁶, **Donačka Gora**⁴⁷ ipd.

Močan vpliv nemščine se izraža tudi prek nekaterih hibridnih tvorb, kot v primerih **Bukovžlak**⁴⁸, **Piršenbreg**⁴⁹, **Podšumberg**⁵⁰, ali pa so nemški sledovi opazni na besedotvorni ravni, npr. **Ivan Dol**, **Josipdol**, **Jordankal**, **Jurklošter** itd. Nekatera prvotno nemška poimenovanja krajev pa so si — zaradi pomenske demotiviranosti v slovenskem jezikovnem okolju — sčasoma nadela poslovenjeno, na ljudsko etimologijo oprto podobo, kot npr. **Crngrob**⁵¹ in **Impolje**.⁵²

Še zlasti zanimivo zgodovino pa imajo krajevna imena tipa **Briga**, **Činžat**, **Žlan**, ki so bila kot prvotno slovenska poimenovanja ponemčena, nato pa so se kot pomensko demotivirana ponovno prilagodila slovenskemu glasoslovnemu sistemu, vendar brez pomenske naslonitve na prvotno semantično izhodišče (**Briga**⁵³ < **Breg**, **Činžat**⁵⁴ < **Senožet**, **Žlan**⁵⁵ < **Žleb**).

Naselitveno kontinuiteto od predslovenskega obdobja dalje izpričujejo številna imena, spominjajoča na staroselce (večinoma Kelte ali romarizirano keltsko in drugo staroselsko prebivalstvo), ki so jih slovanski priseljenci imenovali */Vl/ahi* po imenu keltskega plemena *Volcae*, iz česar so že Nemci izpeljali *valah* oz. *valh*, najprej za keltske sosedje, kasneje pa za prebivalce rimskega imperija sploh; v tem

⁴¹ Po imenu pokrajine, v kateri je bil doma farni patron sv. Jakob, KLS III, 489; po F. Bezlaju, SVI I, 171, iz os. i. *Gal* ali *Gallus*.

⁴² V 13. stol. Friderik Ptujski podaril tamkajšnje ozemlje križarjem, ki so v tam zgrajeno kapelo iz Jeruzalema prinesli dragoceno ikono Device Marije, M. Pogačnik, Razgledi, 6. II. 1992, 42.

⁴³ Po loretanski kapeli, ki jo je v 17. stol. dal sezidati škof T. Hren in je dobila ime *Nazaret*; 1891 je bila tam ustanovljena župnija z imenom *Marija Nazaret*, KLS III, 228.

⁴⁴ Po sv. *Miklavžu*, kateremu je posvečena tamkajšnja cerkev, J. Keber, Leksikon imen, Celje 1988, 49, 296 (dalje: Leksikon).

⁴⁵ Po kapelici, posvečeni sv. *Suzani*, S. Rutar, LZ 1889, 40–41; po F. Bezlaju, Eseji, 31, predromanskega, po J. Kelemini, SR 1951, 182, langobardskega izvora.

⁴⁶ Iz svetniškega imena *san Basso*, J. Kelemina, Dom in svet (dalje: DS) 1909, 628.

⁴⁷ Po sv. *Donatu*, patronu tamkajšnje cerkve.

⁴⁸ Po nemškem zgledu *Holzschlag* z glasovnim razvojem *schlag* > *žlak*, A. Bajec, Besedotvorje slovenskega jezika (dalje: Besedotvorje) III, Ljubljana 1952, 94.

⁴⁹ Nemška sestavina v prvem delu.

⁵⁰ Nemška sestavina v drugem delu.

⁵¹ Iz nem. *z(u) Ehrengruben*, F. Bezlaj, ESSJ I, 67.

⁵² Verjetno iz nem. *in(nerer) Büchel* prek leta 1351 zapisane oblike *Impuhel*, F. Bezlaj, SVI I, 225.

⁵³ F. Bezlaj, SVI I, 87.

⁵⁴ N. m., 173.

⁵⁵ H. Tuma, Imenoslovje Julijskih Alp (dalje: Imenoslovje), Ljubljana 1929, 56 (cit. Schmellerjev Bayerisches Wörterbuch).

pomenu so od germanskih sosedov poimenovanje povzeli tudi Slovani v Podonavju in na Balkanu.⁵⁶ Od tod torej imena **Lahovna**, **Laško**, **Laška vas**, **Mala/Velika Lahinja** idr. (pri nekaterih ni jasno, ali izvirajo iz osnove */V/lah* ali iz obč. i. *laz* ali iz os. i. *Vlah* in *Vladimir* ali *Vladislav*, npr. **Lahomno**)⁵⁷, medtem ko **Bate**, **Banjšice** spominjajo na prisotnost nekdanjih *Venetov*⁵⁸, **Ajdovščina**⁵⁹ pa na naselbino poganskih staroselcev, ajdov.

Prisotnost tujerodnih prebivalcev, priseljenih na slovensko ozemlje, izpričujejo krajevna imena, kot so **Nemška vas**, **Nemci**, **Nemški Rovt**, **Hrovača**, **Hrvaški Brod**, **Skoke**⁶⁰, **Grabonoš**⁶¹ ipd. Slovenskim naseljem v bližini močnejših tujerodnih kolonij znotraj slovenskega jezikovnega prostora se je zaradi jasnega ločevanja od naselij z neslovenskim življenjem lahko nadel prilastek *slovenski* ali *slovenji*, npr. **Slovenska vas**⁶², ali pa se je to zgodilo zaradi ločevanja med enako se glasečima naseljema na slovenskem in sosednjem ne (več) slovenskem ozemlju, npr. **Slovenj Gradec** in **Gradec** (nem. **Graz**).

Tudi migracije znotraj slovenskega prostora so zapustile opazne sledove v naši toponomastiki. **Korošče**, **Koroška vas**, **Koroška Bela**, pričajo o koroškem poreklu tamkajšnjega prebivalstva, **Štajer** o štajerskem (lahko tudi z Gornjega Štajerskega), predniki današnjih **Dravljčanov** so očitno živeli nekje ob Dravi, **Savčani** (kraj **Savci** v občini Ormož) ob Savi, **Ziljani** (kraj **Zilje**⁶³ v občini Črnomelj) pa ob reki Zilji.

Na dokajšnjo starost, s tem pa tudi na zgodnjo slovensko poselitev kažejo krajevna imena iz dvodelnih imen, npr. **Braslovče**⁶⁴, **Doslovče**⁶⁵, **Gašteraj**⁶⁶, **Godemarci**⁶⁷, **Lastomerci**⁶⁸, **Vitomarci**⁶⁹, **Tihaboj**⁷⁰, **Tomišelj**⁷¹ itd. Dvodelna

⁵⁶ F. Bezljaj, SVI I, 324–325; M. Kos, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo (dalje: GMD) 1939, 226–235.

⁵⁷ F. Bezljaj, n.m.

⁵⁸ T. Logar, SR 1955, 41.

⁵⁹ F. Bezljaj, ESSJ I, 2.

⁶⁰ Po priseljenih *uskokih*, F. Bezljaj, SVI II, 185.

⁶¹ Po hrvaških priseljencih, ki so se neobičajno oblačili, hrv. *krabonos* = človek s krinko, F. Bezljaj, SVI I, 193.

⁶² **Slovenska vas** pri Šentrupertu na Dolenjskem je bila prvotno **Nemška vas**, poimenovana po nekdanjih uslužbencih, bivajočih na tamkajšnji pristavi, ki je pripadala plemiški rodbini Barbo; do preimenovanja je prišlo iz politično-ideoloških razlogov, KLS II, 621.

⁶³ F. Bezljaj, SVI I, 152, SVI II, 173, Esej, 16.

⁶⁴ Iz os. i. *Bratislav*, L. Pintar, LZ 1913, 201, po S. Rospondu, Onomastica Jugoslavica (dalje: OJ) II, 1970, 43, pa verjetneje iz *Braslav*, v obeh primerih iz množinske prebivalskoimenske izpeljanke **Bratislaviči* oz. **Braslaviči*.

⁶⁵ Iz os. i. *Vidoslav* prek množinske prebivalskoimenske izpeljanke **Vidoslaviči*, D. Čop, Imenoslovje zgornjesavskih dolin (dalje: Imenoslovje), Ljubljana 1983 (dis.), 104.

⁶⁶ Iz dvodelnega slovenskega os. i., ki so ga naši predniki prevzeli v ponemčeni obliki *Gasterei* iz prvotnega **Gostirat*, F. Bezljaj, SVI I, 172–173.

⁶⁷ Iz os. i. *Godimir*, n.m., 181.

slovenska osebna imena so bila med našim prebivalstvom v rabi prva stoletja po naselitvi⁷², kasneje pa so jih zamenjala biblijska in — v precejšnji meri — tudi nemška.

Vsaj relativno stara so tudi krajevna imena z levim prilastkom *stari*, npr. **Stari Grad, Stari Kot, Stara Gora, Stara vas** itd., ob katerih so se razvili kraji istega imena, vendar s protipomenskim prilastkom *novi* (**Novi Grad, Novi Kot, Nova Gora, Nova vas**), le da pari niso v celoti kompletni, upošteva tudi zaselke, ki nimajo statusa uradno priznanega krajevnega imena in jih v SKI ni: tako so med drugimi brez protipomenskega para **Stara Bučka, Stara Cerkev, Stara Cesta, Stara Fužina, Stara Pošta, Stara Vrhnika** oz. **Nova Dobrova, Nova Reber, Nove Lože** itd. Pogosto gre namreč za naslednje razmerje: ob kraju z imenom brez zadevnega prilastka se je razvil kraj istega imena s prilastkom *novi* oz. se je prvotnemu dodal prilastek *stari*, npr. ob **Gorici** še **Nova Gorica**, ob **Tepanju** še **Novo Tepanje**, ob **Jaršah** še **Nove Jarše** oz. ob **Vrhniki** imamo tudi **Staro Vrhniko**, ob **Bučki** tudi **Staro Bučko**, ob **Žireh** tudi **Stare Žiri** itd.

Na postopno poselitev našega ozemlja kažejo tudi krajevna imena **Novaki, Novinci** ipd., kakor so "staroselci" imenovali priseljence, ki so si svojo naselbino osnovali v njihovi sosesčini.

Na konkretno zgodovinsko izročilo spominjajo kraji, poimenovani po nekdanji obmejni legi, npr. **Meja, Meje, Predmeja**, oz. po obmejni carinski službi, npr. **Col**⁷³, **Colnarji**⁷³, **Muta**⁷⁴, **Mota**⁷⁴, **Motnik**⁷⁴, ipd. Podobno zgodovinsko motivirana so krajevna imena **Kandija**⁷⁵, **Rimske Toplice, Vojna vas, Partizanski Vrh** ipd. Tudi strateško pomemben položaj je bil v več primerih poimenovalni motiv, npr. **Pogled, Pugled, Videž, Straža, Stražišče, Grmada, Varda**⁷⁶ idr., podobno različni vojaški objekti, npr. **Branica, Branik, Zemelj, Podzemelj, Zemon**⁷⁷, **Zemona**⁷⁷, **Tinsko**⁷⁸, **Tabor, Ostrožno**⁷⁹, **Ostrožnik**⁷⁹ itd.

⁶⁸ Iz os. i. *Vlastimir*, K. Štrekelj, Časopis za zgodovino in narodopisje (dalje: ČZN) III, 1906, 53.

⁶⁹ Iz os. i. *Vitomer*, n.m., 62.

⁷⁰ Iz os. i. *Tihaboj*, F. Bezljaj, Eseji, 163.

⁷¹ Iz os. i. **(Vi)tomyslō* ali **(L'u)tomislō*, n.m., 158.

⁷² A. Bajec, Besedotvorje III, 99; J. Keber, Leksikon, 31.

⁷³ Iz nem. *Zoll* v pomenu "carina", L. Pintar, LZ 1909, 39.

⁷⁴ Iz nem. *Maut* v pomenu "mitnina", n.m.; drugače F. Bezljaj, ki ime **Motnik** izvaja iz glagola *motiti* v pomenu "kaliti, mešati", SVI II, 37, in že pred njim J. Brinar, Slovarček zemljepisnih imen, njih izvir in pomen (dalje: Slovarček), Celje 1928, 21.

⁷⁵ Po vojaškem zbirališču v času kandijske vojne 1645, F. Bezljaj, ESSJ II, 15.

⁷⁶ Iz roman. *guarda* v pomenu "straža" iz german. *wardon* v pomenu "varovati", mogoče v zvezi z *vardevati* v pomenu "čuvati, opravljati živino", F. Bezljaj, SVI II, 289.

⁷⁷ Iz osnove **zemplōnō*, kar je po F. Bezlaju, SVI I, 79, ki se sklicuje na P. Skoka, Radovi Instituta JAZU I, 58, zemeljska utrdba nekdanje vojaške postojanke.

⁷⁸ Iz obč. i. *tin* v pomenu "obzidje, ograja, pregrada, okop", F. Bezljaj, Eseji, 162, enako J. Brinar, Slovarček, 28 in V. Šmilauer, Příručka slovenské toponomastiky (dalje: Příručka),

Na bližnjo preteklost pa spominjajo imena, s katerimi želi slovenski narod počastiti spomin zaslužnih mož iz davne politične in kulturne zgodovine, npr. **Kidričevo**, **Bezenškovo Bukovje**⁸⁰, **Štrukljeva vas**⁸¹, **Cerovec Stanka Vraza**.

Nekatera taka poimenovanja so lahko le kratkotrajna, odvisna od aktualnih političnih razmer, npr. preimenovanje **Velenje** v **Titovo Velenje** in nato po manj kot desetih letih vrnitev k prvotnemu imenu. Bistveno več takih politično obarvanih preimenovanj je na mikrotoponimijski ravni (imena ulic, trgov, mestnih predelov ipd.).

Zelo pogosto preimenovalno izhodišče je zemljišče, na katerem ali v bližini katerega se je izoblikovala naselbina. Pri tem je bila bistvenega pomena lahko kakovost zemljišča, npr. **Brnica**⁸², **Brnik**⁸², **Blato**, **Grosuplje**⁸³, **Čreta**⁸⁴, **Griže**⁸⁵, **Hudo**⁸⁶, **Pustike**⁸⁷, **Rodež**⁸⁸, **Rodica**⁸⁸, **Rodine**⁸⁸, **Morava**⁸⁹, **Trzin**⁹⁰, **Zibika**⁹¹

Praga 1970, 186.

⁷⁹ Iz obč. i. *ostrog* v pomenu "s palisadami utrjen kraj", F. Bezljaj, ESSJ II, 259, enako v Šmilauer, Pfručka, 135, vendar dopušča Bezljaj, SVI II, 67, tudi možnost navezave na *ostrogo* v pomenu "priprava na jahalnih škornjih za spodbujanje konja" oz. "robida, robidnica"; na slednji pomen navezuje tudi J. Brinar, Slovarček, 22.

⁸⁰ Od tam doma *Anton Bezenšek*, politik, stenografski teoretik in pisec šolskih knjig, KLS III, 80.

⁸¹ Od tam doma *Ivan Štrukelj*, družbeni in pedagoški delavec, KLS I, 56–57.

⁸² Iz obč. i. *brnje* v pomenu "blato, prst", oz. *brnen* v pomenu "glinast", F. Bezljaj, ESSJ I, 47; prim. tudi M. Snoj, Zb. 6. jugosl. onomast. konf., Beograd 1987, 489–492.

⁸³ Po F. Bezljaju, SVI I, 203, najverjetneje iz nekega neznanega antroponima, po F. Ramovšu, LZ 1919, 176n., iz korena *gras*- v prvotnem pomenu "moker, vlažen", torej naselje na mokrotnem, vlažnem svetu; do zač. 20. stol. prevladovalo Valvazorjevo mnenje o hibridni tvorbi iz nem. *gross* in slov. *uplje*.

⁸⁴ Na Štajerskem "močviren, nižinski svet, porasel s travo in nizkim grmičjem", Slovar slovenskega knjižnega jezika (dalje: SSKJ) I, 311.

⁸⁵ Iz obč. i. *griža* v pomenu "peščeni plaz, prod, kršje", F. Bezljaj, SVI I, 199, oz. "pust, s skalami in kamenjem pokrit pas, predel zemlje", SSKJ I, 762.

⁸⁶ Iz obč. i. *hud*, po L. Pintarju, ČZN 1912, 119, v pomenu "majhen, slaboten, neznaten", po S. Ilešiču, GV 1933, 52, pa pomeni slabo kakovost zemljišča.

⁸⁷ Iz obč. i. *pust*, F. Bezljaj, SVI II, 127–129; prim. tudi M. Kos, SR 1950, 397–404.

⁸⁸ Iz obč. i. *rodina* v pomenu "ledina" oz. *rodica* v pomenu "slab svet" ali iz pridevnika *rod -a -o* v pomenu "neobdelan, pust", F. Bezljaj, SVI II, 159–160, enako v. Šmilauer, Pfručka, 154, po R. Badjuri, Ljudska geografija (dalje: LG), Ljubljana 1953, 182, je *rodo* vse, "kar ni dobro, ugodno".

⁸⁹ Iz korena *mor-* v pomenu "voda", enako kot v obč. i. *morje*, F. Bezljaj, SVI II, 33; po Pleteršnikovem Slovensko-nemškem slovarju I, 619, je *murava* ali *morava* "mehka, zelena trava".

⁹⁰ Iz obč. i. *trznina* v pomenu "ledina, prelog, praha", F. Bezljaj, SVI II, 277, po R. Badjuri, LG, 270, iz *trzen* v pomenu "izkrčenina, s travo porasla goljava, zlasti ob poti" oz. "manj vreden travnik".

⁹¹ Verjetno iz obč. i. *zibi*, *ozibi* v pomenu "močvirje, barje", F. Bezljaj, SVI II, 336–337, enako J. Brinar, Slovarček, 30, in J. Badjura, LG, 258, ki razlaga obč. i. *zibi*, *ozibi* kot

itd., lahko podnebno-vremenske razmere ali stopnja osončenosti, npr. **Dutovlje**⁹², **Vetrnik**, **Mrzli Vrh**, **Mrzlo Polje**, **Topla Reber**, **Preserje**⁹³, **Osojnik**, **Osojnca**, **Mokronog**, **Suha**, **Suhadol**, **Sidol**⁹⁴, **Sušje**, **Sinja Gorica**⁹⁵, **Topla**, **Znojile**⁹⁶, **Zimica**, **Žejno**⁹⁷ itd., ali neugodne geološke razmere, npr. **Mozirje**⁹⁸, **Polzela**⁹⁹, **Plazovje** ipd. Mnoga krajevna imena nas spominjajo na tamkajšnje terenske posebnosti, npr. **Socka**¹⁰⁰, **Dobrna**¹⁰¹, **Steske**¹⁰², **Kotlje**, **Vrtača**, **Rupa**, **Otlica**¹⁰³, **Globoko**, **Visoko**, **Širje**, **Vojsko**¹⁰⁴, **Naklo**¹⁰⁵, **Retje**¹⁰⁶, **Slomi**¹⁰⁷, **Norički Vrh**¹⁰⁸, **Krn**, **Krnica**¹⁰⁹, **Vrata**¹¹⁰, **Vuzenica**¹¹¹, **Zabočevo**¹¹², **Verpete**¹¹³, **Vodule**¹¹⁴,

”močvirni svet, ki je pozimi, ko zmrzne, trd, spomladi pa se odtaja in se pri hoji močno udaja, ziblje”.

⁹² Domnevno iz obč. i. *duti* v pomenu ”pihati, vleči”. SSKJ I, 530, oz. ”veti, pihati”, F. Bezljaj, ESSJ I, 123, iz prvotnega prebivalškega imena *Dutovljane*, isti, Eseji, 163.

⁹³ Iz obč. i. *presoje* v pomenu ”kraj z veliko sonca”, L. Pintar, LZ 1913, 547, J. Brinar, Slovarček, 24.

⁹⁴ Iz besedne zveze *suhi dol*, L. Pintar, LZ 1913, 661–662, in R. Badjura, LG, 205.

⁹⁵ Iz obč. i. *sinji* v pomenu ”svetel, sončen”, L. Pintar, LZ 1913, 660.

⁹⁶ Iz obč. i. *znoj*, *znojiti* se v pomenu ”prisojni, vročini izpostavljeni kraji”, lahko pa tudi iz osebnega imena, F. Bezljaj, SVI II, 342.

⁹⁷ Iz obč. i. *žeja*: tako večkrat poimenovani kraji, v katerih primanjkuje vode, m.n., 347.

⁹⁸ Iz obč. i. *mozirje* v pomenu ”močvirje”, isti koren kot v *mozga* (= blato, luža), F. Bezljaj, ESSJ II, 198.

⁹⁹ Iz obč. i. *polzeti*, F. Bezljaj, SVI II, 109–110.

¹⁰⁰ Iz obč. i. *soteska* po premiku naglasa na prvi zlog in opustitvi e-ja, n.m., 202.

¹⁰¹ Verjetno iz obč. i. *deber*, F. Bezljaj, SVI I, 137–138.

¹⁰² Iz obč. i. *soteska*, F. Bezljaj, SVI II, 220.

¹⁰³ Iz obč. i. *votel* iz starejše različice brez protetičnega v-ja, F. Bezljaj, ESSJ II, 261, po R. Badjuri, LG, 297, pa se tako imenujejo ”naravno presvetljene peči, kjer skozi ne preduha”.

¹⁰⁴ Po F. Bezljaju, SVI II, 309, verjetno iz obč. i. *ozek* z danim protetičnim v-jem, po L. Pintarju, LZ 1913, 545, in J. Brinarju, Slovarček, 30, iz obč. i. *visok*, kar pa je manj verjetno.

¹⁰⁵ Verjetno sorodno s staročeš. *nákel*, *náklo* v pomenu ”nekakšno mesto ob reki” in srb. oz. hrv. *naklja* v pomenu ”rečni zavoje”, prim. F. Bezljaj, SVI II, 48.

¹⁰⁶ Verjetno iz ne več živega obč. i. **vretje*, sorodnega z rus. *veret'*, *veret'ja* v pomenu ”suh, dvignjen prostor sredi močvirja ali blizu brega”, n.m., 152, po R. Badjuri, LG, 234, iz obč. i. *vretje* iz glagola *vreti*.

¹⁰⁷ Iz obč. i. *lom*, verjetno v pomenu ”grič, ki se dviga iz močvirne okolice”, F. Bezljaj, SVI I, 358–359.

¹⁰⁸ Iz obč. i. *nora* v pomenu ”votlina, jama”, F. Bezljaj, ESSJ II, 227.

¹⁰⁹ Iz obč. i. *krnica* v pomenu ”globočina v vodi, tolmun”, F. Bezljaj, SVI I, 310, po SSKJ II, 502, pomeni tudi ”zgornji, polkrožno zaključeni del ledeniške doline”.

¹¹⁰ Iz obč. i. *vrata*, kakor so pogosto poimenovane dolinske ožine in ozki gorski prehodi, F. Bezljaj, SVI II, 315, oz. gorski prehodi, podobni škribinam, R. Badjura, LG, 94.

¹¹¹ Po L. Pintarju, LZ 1913, 370, iz obč. i. *ozek*, *ožina*, torej kraj, ki leži v ozki dolini; F. Bezljaj v ESSJ pri geslu *ozek* tega toponima ne navaja.

¹¹² Iz osnove **sobočevo* v pomenu ”kraj na pobočju”, F. Ramovš, LZ 1919, 176.

Voglj¹¹⁵, Ojstrica, Ojstro, Tolsti Vrh, Tovsto itd., ali na značilno geološko sestavo oz. pridobivanje rudnin, npr. Labor¹¹⁶, Laporje, Obrije¹¹⁷, Kred, Kremenca, Škrilj, Škrilje, Ilova Gora, Apno, Krašnja¹¹⁸, Železno, Železniki, Zlatenek, Zlato polje itd., ali pa je bila odločilnega pomena barva površja oz. vode, npr. Ardor¹¹⁹, Črni Vrh, Črna¹²⁰, Črnelo¹²¹, Bela, Belica, Rdeči Kal, Rjavci, Vranja Peč, Zeleni Breg, Modrič, Morsko¹²², Svetli Dol, Svetli Potok itd.

Velik pomen, ki ga ima voda za človekov obstoj, izpričuje tudi na tej podlagi poimenovana številna krajevna imena. Ena so pomensko oprta na tekoče, druga na stoječe vode, npr. Reka, Rečica, Potok, Bela, Bistrica, Sava, oz. Bajer, Ribnik, Kal, Mlaka, Močvirje itd., medtem ko so bili za poimenovanje tretjih bistvenega pomena različni vodni pojavi, kot so izviranje, npr. Studenec, Vrzdenec¹²³, Vir, Obrh¹²⁴, Kropa¹²⁵, Krupa¹²⁵ itd., ponikanje, npr. Pivka, Ponikve, glasno padanje v globino, npr. Slap, Slape, Sopote¹²⁶, Šumnik¹²⁷, ali ustvarjanje značilnih zvočnih učinkov, npr. Klokočovnik, Boben, Cikava.¹²⁸ Pomenotvorna sta celo

¹¹³ Verjetno iz osnove **vōrpeljane* v pomenu "prebivalci jame, globeli, kotanje, vrtače", F. Bezljaj, ESSJ I, 204, tudi OJ I, 1969, 15.

¹¹⁴ Iz obč. i. (v)*odol* v pomenu "dolina, nižina, globel", F. Bezljaj, SVI II, 306, in Eseji, 154, enako tudi V. Šmilauer, Pfiručka, 137.

¹¹⁵ Iz obč. i. (v)*ogel* po skrajšanju iz prebivalskega imena *Vogljane*, L. Pintar, LZ 1913, 370, in LZ 1915, 215.

¹¹⁶ Iz obč. i. *labora* v pomenu "kamnina, sestavljena iz zaobljenih kosov starejših kamnin, zlepljenih med seboj z vezivom", SSKJ II, 544, verjetno istega etimološkega izvora kot *lapor*, prim. F. Bezljaj, ESSJ II, 124.

¹¹⁷ Iz obč. i. *lapor*, enako tudi *Avber* in *Lavrica*, n.m.

¹¹⁸ Verjetno iz obč. i. *kras*, F. Ramovš, Kratka, 24; R. Badjura, LG, 130.

¹¹⁹ Iz osnove **rūdārō* v pomenu "rdeč, temno rjav", F. Bezljaj, SVI I, 39.

¹²⁰ Krajevna imena iz osnove *črn* so pogosto povzeta po vodnih imenih, v nekaterih primerih so lahko tudi iz zavednega osebnega imena, F. Bezljaj, SVI I, 123, lahko pa tudi po temnih, iglastih gozdovih.

¹²¹ Iz osnove *čōrmōnō* v pomenu "rdeč", n. m.

¹²² Po S. Rutarju, LZ 1889, 94–97, iz obč. i. *moder*, torej iz **Modrōsko*, po F. Bezljaju, SVI II, 34, iz korena **mor-* v pomenu "voda"; Šmilauerjeva (Pfiručka, 124) in Rospondova (OJ II, 207) naslonitev na občno ime *morje* je malo verjetna.

¹²³ Iz besedne zveze *vrh+studenec*, kjer pomeni vrh tudi "izvir reke", F. Bezljaj, SVI II, 317; etim. razlago iz obč. i. *studenec* navaja že Valvasor, Valvasorjevo berilo, Ljubljana 1951, 47.

¹²⁴ Pogosto ime za kraški izvir, nastalo verjetno iz indoevr. korena **bhere-* v pomenu "vreti, kipeti", F. Bezljaj, ESSJ II, 237; tudi po R. Badjuri, LG — Terensko izrazoslovje, Ljubljana 1957, 434–435, je izhodiščni pomen "močan, mrzel kraški izvir".

¹²⁵ Iz obč. i. *kropa* v pomenu "močan kraški izvir", F. Bezljaj, SVI I, 312 (cit. A. Melika, Slovenija I, 147, in R. Badjuro, LG, 235).

¹²⁶ Iz obč. i. *sopot* v pomenu "vodna (so)para, slap", prvotno vodno ime, F. Bezljaj, SVI II, 207, po R. Badjuri, LG, 241, izhaja iz pomena "najmanjši izmed slapov".

¹²⁷ Iz obč. i. *šum* v pomenu "slap", prvotno vodno ime, F. Bezljaj, SVI II, 250.

¹²⁸ Ali iz onomatopoeičnega glagola *cvičati* ali iz rastlinskega imena *cvič* v pomenu

okus in sestava vode, kot v primerih **Kisovec**, **Slance**, **Slatina**, **Slatna** ipd.

Po rekah so se poimenovali kraji zlasti ob njihovem izviru ali izlivu, na strateško pomembnih mestih ob rekah in tam, do koder je segla prvotna naselitev, npr. **Kokra**, **Sava**.¹²⁹

Z etimološkega vidika gledano, je zanimiva ugotovitev F. Bezljaja, da imajo na Slovenskem skoraj vse nad 40 kilometrov dolge reke predslovanska, največ keltska in ilirska imena, npr. **Sava**, **Drava**, **Kolpa**, **Krka**, **Dragonja**, **Mura**, **Glina**, **Zilja**, **Idrija**, **Rižana**, **Soča** in številne druge.¹³⁰

Tudi reliefne značilnosti, kot že omenjeno, so zapisane v krajevnih imenih, poimenovanih po značilni legi na zemeljskem površju, npr. **Strm**, **Strmec**, **Ravne**, **Planjsko**, **Plat**¹³¹, **Slame**, **Preval**, **Prevale**, **Preveg**¹³², **Breg**, **Obrež** ipd., ali po legi glede na bližino komunikacij, npr. **Stranje**, **Strane**, **Strajna**, **Stranice**, **Stranska vas**, **Prestranek**, **Primostek** ipd., ali glede na pokritost oz. nepokritost površja z rastlinjem, npr. **Čedem**¹³³, **Šedem**¹³³, **Ban**¹³⁴, **Panovci**¹³⁵, **Boršt**¹³⁶, **Podboršt**, **Zaboršt**, **Gaj**, **Zagaj**, **Okrog**¹³⁷, **Utik**¹³⁸, **Smlednik**¹³⁹, **Log**, **Loka**, **Poljana**, **Polje**, **Trata**, **Golek**, **Golica**, **Pleše**¹⁴⁰, **Plešivec**¹⁴⁰ itd.

Rastlinska odeja je tudi sicer imela velik vpliv na slovensko toponimiko, pri čemer so pomembnejšo vlogo odigrala zlasti gozdna drevesa s svojo velikostjo, s

“češmin”, F. Bezljaj, SVI I, 104.

¹²⁹ M. Kos, O prevzemu antičnih krajevnih imen na slovenskem ozemlju, *Ephemeridis instituti arhaeologici bulgarici, Serdicae MCML*, 245.

¹³⁰ F. Bezljaj, *Eseji*, 85.

¹³¹ Iz obč. i. *plat* v pomenu “gorski rob”, J. Brinar, *Slovarček*, 23; po SSKJ III, 622, “gladka, navadno strma površina v skalovju”.

¹³² Kraj, kjer se zemljišče ali pot *prevegne*, *prevali*, *previje*, R. Badjura, *Krajepisno gradivo*, Ljubljana 1963, 185; gl. SSKJ IV, 85, geslo “prevegniti se”.

¹³³ Iz obč. i. *šedem* v pomenu “zaščiten gozd”, F. Bezljaj, SVI II, 240.

¹³⁴ Iz nem. *Bann(forst)* v pomenu “zaščiten gozd”, F. Bezljaj, ESSJ I, 11.

¹³⁵ Mogoče iz nem. *Bannforst* ali iz nekega osebnega imena, F. Bezljaj, SVI II, 74.

¹³⁶ Iz obč. i. *boršt* iz nem. *Forst* v pomenu “gozd”, D. Čop, *Imenoslovje*, 102.

¹³⁷ Po Bezljaju najprej (SVI I, 311) iz obč. i. *krog* v osnovnem pomenu, kasneje (ESSJ II, 98) v pomenu “gozd”, po R. Badjuri, LG, 123, pa je *krog* tudi “vršič, grič, hribec stožčaste, lepo zaokrožene oblike” kot pomensko izhodišče kr. i. **Okrog**, **Okroglice**, **Okroglo**.

¹³⁸ Iz korena **lut-* v pomenu “lipovo ličje”, F. Bezljaj, ESSJ II, 157, oz. iz **lutik* v pomenu “mlad gozd”, kot je menil L. Pintar (cit. po F. Bezljaju, SVI I, 362); isto izhodišče pri D. Čopu, *JiS* 1965, 103, le da mu *lutik* pomeni vrsto podrasti.

¹³⁹ Po F. Bezljaju, ESSJ II, 257, mogoče iz obč. i. *osmleda* v pomenu “vžgano znamenje, pogorišče, rušina”, po D. Trstenjaku, *Kmetijske in rokodelske novice* 1859, 76, iz obč. i. *smled* v pomenu “stražišče, stražni stolp, opazovalnica”, po F. Ramovšu, GV 1933, 42, domnevno iz obč. i. **smledŭ* v pomenu “slabo zaraščen gozd” (cit. po F. Bezljaju, ESSJ, 257).

¹⁴⁰ Iz obč. i. *pleša* v pomenu “golo mesto, neporasel kos tal, neobdelan del zemljišča sredi polja”, lokalno tudi “travnik, senožet”, F. Bezljaj, SVI II, 97; po R. Badjuri, LG, 126, je *pleša* tudi “večja ali manjša pusta, peščena gorska deska, grintav prostor ali ploščata tla vrh gore ali tudi kod drugod v gor” in “plešeglava gora, plešast vršac, glava”.

svojim dominantnim položajem v prostoru, bodisi kot samostojno stoječa bodisi v gozdnem stanju, npr. **Borovec, Borje, Breza, Brezje, Bukovo, Javorje, Hrastnik, Hrast, Hrastek, Kostanjevica, Lipa, Lipje, Rakitna, Smrečje, Topolovo, Olševak, Viševak**¹⁴¹, **Višelnica**¹⁴¹, **Vrba, Vrbno** itd., lahko celo iz tujejezične osnove, npr. **Lindek**¹⁴² ali **Limbarska Gora**.¹⁴³

Med njimi so tudi naselja, ki so bila poimenovana po pri nas danes že redkih drevesnih vrstah, npr. **Brestje, Brstnik, Brstovec, Cerovec, Cirje**¹⁴⁴, **Cirnik**¹⁴⁴, **Klenik, Tisovec** ipd., ali pa se v njih skrivajo ta čas ne več živi sopomenski izrazi, npr. **Dobje, Dobeno, Debeni**¹⁴⁵, **Debeče**¹⁴⁵ ipd.

Med ostalim negojenim rastlinjem so bile pomenotvorne zlasti nekatere grmovnice, pojavljajoče se v naravi praviloma v večji množini, npr. **Lešje, Lešnjake, Maline, Čemšenik, Svibno** ipd., pa tudi ostale rastline, ki se pojavljajo v večjih združbah, npr. **Praprotno, Prapreče, Ščavnica, Rogoznica, Kostrivnica, Kopriva, Koprivnik, Hrenovica, Srobotnik** itd., medtem ko imajo med kulturnimi rastlinami najvidnejši delež sadna drevesa, npr. **Češnjevak, Češnjice**¹⁴⁶, **Hruševo, Gurušovlje**¹⁴⁶, **Jablance, Orehek, Slivnica, Slivje** ipd., ter tradicionalno domače poljščine, npr. **Bobovo, Grahovo, Repno, Koreno, Lukovica, Lanišče, Ržišče, Ovsišče, Pšenična Polica** itd., nobeno krajevno ime pa ni poimenovano po novejših kulturnih rastlinah, npr. *koruzi, krompirju*, kar pomeni, da ta vir v toponomastiki v zadnjih stoletjih ni bil več pomenotvoren.

Po rastlinski odeji nastala krajevna imena spadajo poleg tistih, ki izvirajo iz reliefnih značilnosti, med najstarejša, medtem ko so poimenovanja, nanašajoča se na neobdelano, nekultivirano ali nanovo izkrceno zemljišče, npr. **Boršt, Zaboršt, Loka, Log, Senožeti, Ledine, Krčevina, Seča, Trebež, Laz(e/i), Rovt(e)/Rut(e)**, bistveno mlajša.¹⁴⁷

Ne dosti manj pogosto od rastlinskih se pojavljajo v vlogi poimenovalne baze tudi živalska imena. Gre za živali, značilne ali tipične za določeno področje ali kako drugače z njim povezane, pogostejše divje kot domače, med prvimi pa prevladujejo kopenske pred vodnimi in pred ptiči. Med kopenskimi gre zlasti za večje, npr. *jelena* (**Jelenče, Jelenja vas, Landol**¹⁴⁸), *srno* (**Srnjak**), *medveda*

¹⁴¹ Iz obč. i. *jelša, olša*, po ljudski etimologiji naslonjeno na pridevnik *visok*, o tem pisal že L. Pintar, LZ 1914, 460, kasneje mdr. F. Bezljaj, ESSJ I, 226.

¹⁴² Iz nem. *Linde* (= lipa), F. Bezljaj, SVI I, 344.

¹⁴³ Iz nem. *Liel* (= rastline popenjavke); gre torej za področje, nekoč poraslo s srobotom, bršljanom ipd., L. Pintar, LZ 1912, 365 n.

¹⁴⁴ Iz obč. i. *cer* L. Pintar, Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko (dalje: IMD) 1909, 185; F. Bezljaj, SVII, 102.

¹⁴⁵ Iz obč. i. *dob*, F. Bezljaj, n. m., 128.

¹⁴⁶ Iz narečne, nepoknjžene različice obč. i. *črešnja* oz. *gruš(k)a*; podobno tudi v nekaterih drugih primerih.

¹⁴⁷ S. Ilešič, GV 1933, 84–86; A. Melik, n. m., 160–163.

¹⁴⁸ Iz besedne zveze *lanji dil* v pomenu "košutnja dolina", F. Bezljaj, Eseji, 150.

(**Medvedce**, **Medvejek**), pa tudi manjše in najmanjše niso v tej vlogi posebna redkost, npr. *jazbec* (**Jazbine**), *lisica* (**Lesično**), *zajec* (**Zajčji Vrh**, **Zajčje Polje**), *kača* (**Kačji Dol**), *miš* (**Mišji dol**), *polž* (**Zapuže**) itd. Med njimi so tudi take, ki v naših krajih že dolgo ne živijo več, npr. *tur* (**Turje**, **Turjak**), ali pa se danes pojavljajo zelo redko, npr. *volk* (**Volčje**, **Volča**, **Vučja Gomila**). Zlasti krajevna imena iz apelativov *medved* in *volk* dokazujejo s svojo pogostnostjo in razprostranjenostjo v slovenskem prostoru, da sta bili ti dve živalski vrsti pred stoletji, ko so nastajala naša naselja, prisotni na domala celotnem slovenskem ozemlju.

Od vodnih živali so bile toponomastično najproduktivnejše *ribe* in *raki*, npr. **Ribče**, **Ribjek**, **Ribnica**, **Ribno**, **Rakovec**, **Rakovci**, **Rakovlje**, **Rakovnik** itd., vendar se kraji imenujejo tudi po žabah, npr. **Žablje**, **Žabjak**, **Žabnica**, celo pijavkah, npr. **Pijavice**¹⁴⁹, **Pijovci**¹⁴⁹, **Pijava Gorica**¹⁴⁹, in po v naših krajih že dolgo ne več živečih *bobrih*, npr. **Mali/Veliki Brebrovnik**.¹⁵⁰

Med ptiči so s svojo prisotnostjo obogatili zakladnico slovenskih krajevnih imen zlasti večje in človeku večinoma tudi škodo povzročajoči, npr. **orel**, **jastreb**, **kanja** (**Orle**, **Jastrebnik**, **Kanji Dol**), ali ptiči, ki se navadno pojavljajo v večjih združbah, npr. **vrana**, **sraka**, **golob**, **škrjanec**, **vrabec** (**Vransko**, **Srakovlje**, **Golobinjek**, **Škrjanče**, **Vrabče**), oz. taki, ki so imeli v verovanju ljudi posebno vlogo, npr. **sova** (**Sovjak**, **Sovinja Peč**).

Zanimivo pa je, da med našimi krajevnimi imeni skoraj ni takih, ki bi jih bili naši predniki poimenovali po pticah selivkah, četudi so nekatere v podeželskem, kmečkem okolju še zelo pogoste, npr. **lastovka**, **kukavica**, **štoklja** idr.

Od domačih živali so vtisnili svoja imena slovenskim krajem predvsem *konji*, npr. **Konjsko**, **Koble**, **Slovenske Konjice** idr., *govedo*, npr. **Govejek**, **Kravjek**, **Volavljje** idr., in *koze*, npr. **Kozarje**, **Kozje**, **Kozina**, redkeje *kokoši*, npr. **Kokošnjje**, obstaja pa več zaselkov z imenom **Kurja vas**.

V mnogih krajevnih imenih se bolj ali manj jasno odraža dejavnost, ki so jo ljudje nekoč opravljali kot značilno za določeno področje, bodisi da je šlo za način kultiviranja zemljišča, npr. **Čadež**¹⁵¹, **Trebež**, **Trebnje**, **Trbovlje**¹⁵², **Krčevina**, **Seč**, **Seča**, **Osek**¹⁵³, **Padež**¹⁵⁴, **Velenje**¹⁵⁵, **Opale**¹⁵⁶, **Požeg**, **Žigriški Vrh**¹⁵⁷, bodisi

¹⁴⁹ F. Bezljaj, SVI II, 90.

¹⁵⁰ F. Bezljaj, SVI I, 82.

¹⁵¹ Iz glagola *čresti* v pomenu "sekati, krčiti", L. Pintar, Izvestja 1909, 187; po F. Bezljaju, SVI I, 121, verjetneje iz obč. i. *čret(a)* v pomenu "močviren nižinski svet, porasel s travo in grmičjem" (SSKJ I, 311).

¹⁵² Verjetno iz glagola *trebiti*, lahko pa iz os. i. *Treb*, kot kot navaja F. Bezljaj, SVI II, 268, sklicujoč se na Miklošiča.

¹⁵³ Iz glagola *sekati* in gre torej za področje, ki je bilo poimenovano po izkrčenju gozda, F. Bezljaj, n. m., 178.

¹⁵⁴ Iz glagola *pasti*, sed. *padem*, kar je verjetno v zvezi z nekdanjo tehniko krčenja gozdov, F. Bezljaj, n. m., 71–72.

za kako značilno gospodarsko dejavnost, npr. Čelje¹⁵⁸, Plave¹⁵⁹, Stope¹⁶⁰, Stopce¹⁶⁰, Ogļjenšak¹⁶¹, Šutna¹⁶², Tenetiše¹⁶³, Lozice¹⁶⁴, Vine¹⁶⁵, Vinarje¹⁶⁵, Vinica¹⁶⁵, Malence¹⁶⁶, Mlinše, Žirovnica, Žrnova¹⁶⁷, Lončarovci, Male/Velike Brusnice¹⁶⁸, Sarsko¹⁶⁹, Lovsko Brdo, Lukovica, Senožete, Senovica, Otave, Stelnik, Slamnik, Rudnik, Rudno itd., ali za kako posebno dejavnost, npr. Strelci, Stročja vas¹⁷⁰, Sodna vas, Podčetrtek¹⁷¹, Podsreda¹⁷¹, Stavenci¹⁷², Stavenski Vrh itd.

Še pogostejše je imelo odločilen delež pri poimenovanju krajev to, kar je človek ustvaril s svojim delom, bodisi s preoblikovanjem zemeljskega površja, npr. že omenjeni Laz(e)i, Rovt(e), Rut, pa Preska¹⁷³, Presika¹⁷³, Njiva, Obrov¹⁷⁴,

¹⁵⁵ Iz obč. i. **velenje* oz. **velenjak* v pomenu "živinski pašnik" ali "za binkosti prihranjen del pašnika", lahko pa iz obč. i. *velna* v pomenu "izkrčen del gozda pred požigom", kar je po F. Bezlaju celo verjetnejše, n. m., 291–292.

¹⁵⁶ Iz glagola *paliti* v zvezi z nekdanjo tehniko krčenja gozdov, F. Bezljaj, n. m., 73.

¹⁵⁷ Domnevno iz glagola *žgati* v zvezi z nekdanjo tehniko kultiviranja zemljišča, F. Bezljaj, n. m., 350.

¹⁵⁸ Po J. Brinarju, Slovarček, 13. kraj, kjer hlode *čelijo*, jih na koncih pravokotno odžagajo, po R. Badjuri, LG, 69, in V. Šmilauerju, Pfiručka, 48, iz obč. i. *čelo*; F. Bezljaj (SVI, ESSJ, Eseji) izvora tega imena ne navaja.

¹⁵⁹ Iz glagola *plaviti*, *splavljati*, F. Bezljaj, SVI II, 94.

¹⁶⁰ Verjetno iz obč. i. *stopa*, F. Bezljaj, n. m., 222.

¹⁶¹ Kraj poimenovan po nekdanjem oglarjenju, na kar kaže tudi lkalna različica *Kolperk* iz nem. *Kohlenberg*, KLS IV, 544.

¹⁶² Iz obč. i. *šuta* iz nem. *Schutt*, po SSKJ IV, 1123, "drobno kamenje za nasipavanje", F. Bezljaj, SVI II, 251, podobno R. Badjura, LG, 155.

¹⁶³ Po L. Pintarju, LZ 1910, 349, iz obč. i. *tenetišče* v pomenu "lovišče ptičev", po F. Bezlaju, Eseji, 127, iz *tenet*, *tenetva* ali *tenetvo* v pomenu "mreža", torej kraj, kjer so z mrežami lovili ptiče, po R. Badjuri, Krajepisno gradivo, 246, kraj, kjer so nekoč razpostavljali in sušili ribiške mreže.

¹⁶⁴ Iz obč. i. *loza* v pomenu "vinska trta", F. Bezljaj, SVI I, 360, enako V. Šmilauer, Pfiručka, 114.

¹⁶⁵ Iz obč. i. *vino*, F. Bezljaj, SVI II, 297.

¹⁶⁶ Verjetno iz narečne različice *malin* za zorno *mlin*, lahko pa iz *malina*, F. Bezljaj, n. m., 9.

¹⁶⁷ Verjetno iz osnove **žrny* v pomenu "žrmlje" kot iz obč. i. *žir*, F. Bezljaj, n. m., 351.

¹⁶⁸ Iz obč. i. *brus*, F. Bezljaj, SVI I, 92.

¹⁶⁹ Iz obč. i. *pes* po opustitvi začetnega *p* iz prvotnega **psarsko*, F. Bezljaj, Eseji, 162.

¹⁷⁰ Po *strelcih*, ki so se naselili v času obrambe pred madžarskimi vpadi, F. Bezljaj, JiS 1955/56, 171.

¹⁷¹ Po tržni oz. sodni dejavnosti, ki je potekala ob četrtkih oz. sredah.

¹⁷² Iz nem. *pfeifen* (= žvižgati): tamkajšnji prebivalci so imeli nalogo grajsko gospodo z žvižganjem opozarjati na bližajočo se nevarnost, F. Bezljaj, JiS 1955/56, 172.

¹⁷³ Iz obč. i. *preseka*, F. Bezljaj, SVI II, 199; ista etimološka razlaga že pri F. Levstiku, Popotovanje iz Litije do Čateža, Ljubljana 1958, 27.

¹⁷⁴ Po F. Bezlaju, ESSJ II, 238, iz obč. i. *obrov* v pomenu "nasip, ježa, okop", po F. Ramovšu, Kratka, 11, iz obč. i. *rov* oz. *riti*, v SSKJ III, 227, je *obrov* "breg, brežina, strmina".

Prekopa, Raka¹⁷⁵, **Roje**¹⁷⁶, **Gomila** idr., z izgradnjo komunikacij, npr. **Cesta**, **Novi Pot**, **Koludrje**¹⁷⁷, **Stegne**¹⁷⁸, **Gonjače**, **Drča**, **Moste**, **Brvi** idr., ali z na zemeljski površini zgrajenimi, postavljenimi objekti, npr. **Cegelnica**, **Cigonce**, **Glažuta**, **Fužine**, **Papirnica**, **Žaga**, **Pristava**, **Marof**¹⁷⁹, **Staje**, **Stan**, **Cerklje**¹⁸⁰, **Cirknica**¹⁸¹, **Cirkuše**¹⁸¹, **Kapela**, **Kapla**¹⁸², **Križ**, **Gradišče**, **Kastelec**¹⁸³, **Prezid**, **Zazid** itd. Slednja so večinoma mlajša, razen tistih, ki se nanašajo na objekte iz davne preteklosti.

Nekatera krajevna imena so s svojo podobo opozarjala na nekdanjo pripadnost določenega kraja ali področja, npr. **Videm**¹⁸⁴, **Škofja Loka**, **Knežak**, **Hercegovščak**¹⁸⁵, **Banjaloka**, **Županje Njive** itd., ali na lastninskopravne odnose, značilne za kako področje ali naselbino, npr. **Gmajna**¹⁸⁶, **Kupljenik**¹⁸⁷, **Občice**¹⁸⁸, **Občine**¹⁸⁸, **Lastnič**¹⁸⁹, **Vajgen**¹⁹⁰, **Reva**¹⁹¹, **Zastava**¹⁹², **Žikarce**¹⁹³, **Vopovlje**¹⁹⁴,

¹⁷⁵ Iz obč. i. *raka*, v SSKJ IV, 313, "leseno korito, umetna struga, po kateri je speljana voda na mlinsko kolo, do žage", prevzeto iz nemščine, F. Bezljaj, SVI II, 140.

¹⁷⁶ Verjetno iz obč. i. *roja* v pomenu "plitva, ozka struga, po kateri včasih teče voda" oz. "leseno korito, umetna struga po kateri je speljana voda na mlinsko kolo, do žage" (SSKJ IV, 531), prevzeto iz furlanščine, n. m., 162.

¹⁷⁷ Iz obč. i. *kolodra* v pomenu "strma, grda pot", F. Bezljaj, ESSJ II, 59 (cit. F.S. Finžgarja, JIS 1955/56, 290).

¹⁷⁸ Po SSKJ, IV, 933, so *stene* narečno poimenovanje za "pot, stezo, po kateri hodi živina na pašo"; podobna razlaga pri R. Badjuri, LG, 286.

¹⁷⁹ Iz nem. *Meierhof* v pomenu "pristava".

¹⁸⁰ Iz prebivalskega imena *Cerkljane* iz obč. i. *cerkev*, L. Pintar, LZ 1908, 310, F. Bezljaj, Eseji, 163.

¹⁸¹ Iz obč. i. *cerkev*, F. Bezljaj, SVI I, 101–102.

¹⁸² Iz obč. imena *kapela*, J. Brinar, Slovarček, R. Badjura, LG, 291, V. Šmilauer, Priručka, 88.

¹⁸³ Verjetno po tamkajšnjem predzgodovinskem gradišču iz lat. *castellum* (= utrdba, trdnjava), prim. KLS I, 133.

¹⁸⁴ Iz obč. i. *videm* v pomenu "cerkveno posestvo" (SSKJ V, 427).

¹⁸⁵ Tamkajšnja posest v srednjem veku je pripadala štajerskemu deželnemu vojvodi, M. Kos, GMD 1943, 78.

¹⁸⁶ Iz srednjevisokonom. *gemeine* v pomenu "občinska skupna posest", F. Bezljaj, ESSJ I, 151.

¹⁸⁷ Iz glagola *kupiti*; gre za svet, ki je bil kupljen od vaške srenje, D. Čop, Imenoslovje, 100.

¹⁸⁸ Iz obč. i. *obči*, F. Bazljaj, ESSJ II, 232.

¹⁸⁹ Iz obč. i. *last*, *lasten* v vlogi nekdanjega pravnega termina, F. Bezljaj, SVI I, 329.

¹⁹⁰ Iz nem. *Eigen* (= lastnina), F. Bezljaj, SVI II, 289 (cit. po J. Kelemini, ČJKZ II, 81).

¹⁹¹ Izvor naselb. imena **Reviše**, AS 133/A3, mogoče povezan s starorus. pravnim terminom *verv* v pomenu "z vrhvo odmerjeno zemljišče", kasneje tudi "srednja, občina", F. Bezljaj, Eseji, 141 (kr. i. **Reva** v tem kontekstu avtor ne navaja).

¹⁹² Domnevno iz glagola *zastaviti* v vlogi nekdanjega pravnega termina, F. Bezljaj, SVI II, 330, manj verjetno iz obč. i. *zastava* v pomenu "jez, zajez(b)a, zajezitev, pregraja za zadrževanje vode za pogon strojev", kot navaja R. Badjura, LG, 244.

Sebenje¹⁹⁵, **Nedelica**¹⁹⁶, **Koče**¹⁹⁷, **Družina**¹⁹⁸, **Družinska vas**¹⁹⁸, **Delnice**¹⁹⁹, **Razdelj**¹⁹⁹. Iz nekaj krajevnih imen je mogoče razbrati celo značajske značilnosti nekdanjih prebivalcev, npr. **Tatinec**, **Skopo**, ali njihov družbeni položaj, npr. **Koseze**²⁰⁰, **Kasaze**²⁰⁰, pa tudi verovanje v različne nadnaravne sile oz. mitološka bitja, npr. **Besnica**²⁰¹, **Zala**²⁰², **Zali Log**²⁰², **Torka**²⁰³, **Kuretno**²⁰⁴ ipd.

Daleč največ imen slovenskih krajev, in sicer kar okrog 60 odstotkov²⁰⁵, je osebnoimenskega izvora. Gre za poimenovanja po ljudeh, ki so naselja osnovali ali imeli v njih prevladujoč vpliv, npr. kot župani, kot lastniki velikega dela naselju pripadajočega zemljišča ipd., ali po fevdalcih, katerim so naselja v bližini njihovih gradov pripadala ali, kot pravi M. Kos: "Oseba, ki je povezana z označbo vas, je mogla biti kaj različna po svojem izvoru ali po svoji funkciji. Mogla je biti višjemu fevdalcu podrejen vitez, prvi naseljenec v vasi, funkcionar v vasi, na primer župan itd. Oseba je mogla imeti v kraju posest, oblast, pravice, svojo cerkev, določeno funkcijo in podobno."²⁰⁶

Prevladujejo imena, tvorjena iz domačih, tj. slovenskih antroponimov, npr. **Bo-dislavci**, **Bratislavci**, **Bojanci**, **Braslovče**²⁰⁷, **Doslovče**²⁰⁸, **Bojanja vas**, **Bič**²⁰⁹, **Bišče**²⁰⁹, **Bogojina**²¹⁰, **Črnomelj**²¹¹, **Dragomelj**²¹², **Nomenj**²¹³, **Dražgoše**²¹⁴.

¹⁹³ Mogoče iz obč. i. *žitek* v pomenu "življenje ali živeti", lahko pa tudi iz glagola *žgati* z zamenjavo g-ja s k-jem pod vplivom nemščine, F. Bezljaj, SVI II, 350.

¹⁹⁴ Domnevno iz starega slovanskega pravnega izraza v pomenu skupnosti, ki je obdelovala skupno zemljišče, D. Mertelj — F. Bezljaj, JiS 1960/61, 224; po L. Pintarju, LZ 1913, 370, pomeni "majhno, stransko polje", kar je manj verjetno.

¹⁹⁵ V zvezi z nekdanjo delitvijo zemlje, F. Bezljaj, Slavia, Praga 1958, 354.

¹⁹⁶ Verjetno poimenovano po nekoč skupnem, nedeljivem premoženju, prim. F. Bezljaj, n. m., 358, in V. Šmilauer, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1965, 131.

¹⁹⁷ Domnevno iz obč. imena *koča* v pomenu "zadruga", D. Mertelj — F. Bezljaj, JiS 1960/61, 224.

¹⁹⁸ V zvezi s staro, slovansko zadrugo, F. Bezljaj, Slavia, Praga 1958, 358.

¹⁹⁹ Iz obč. i. (*raz*)*deliti* v zvezi z nekdanjo delitvijo zemlje, n. m., 359.

²⁰⁰ Domnevno iz obč. i. **kosez* ali **kasez* v pomenu "pripadnik slovenskega družbenega sloja med podaniki in plemstvom", F. Bezljaj, ESSJ II, 69.

²⁰¹ Iz obč. i. *bes* v pomenu "zli duh, demon", F. Bezljaj, SVI I, 57.

²⁰² Iz obč. i. *zel* v pomenu "hudoben, zloben", F. Ramovš, Kratka, 156, enako F. Bezljaj, SVI II, 329.

²⁰³ Domnevno iz obč. i. *torka* v pomenu "bajeslovno bitje, ki kaznuje predico, če prede na večere določenih dni" (SSKJ V, 127).

²⁰⁴ Mogoče iz obč. i. *kurent*, F. Belaj, ESSJ II, 112.

²⁰⁵ F. Bezljaj, SVI I, 11.

²⁰⁶ M. Kos, Razprave SAZU V, 1, 1966, 87.

²⁰⁷ Gl. op. 64.

²⁰⁸ Gl. op. 65.

²⁰⁹ Iz os. i. *Bik* iz **bykŭ*, F. Bezljaj, SVI I, 61.

²¹⁰ Iz os. i. *Bogoj*, n. m., 72.

²¹¹ Iz ljubkovalne različice os. i. *Črnomir*, *Črnomer* ali *Črnomisel*, F. Bezljaj, n. m., 124,

Godovič²¹⁵, **Radomlje**²¹⁶, **Radovljica**²¹⁷, medtem ko jih je manjše število iz tujih osebnih imen, npr. **Arnače**²¹⁸, **Arnovo selo**²¹⁸, **Artmanja vas**²¹⁹, **Dekmanca**²²⁰, **Depala vas**²²¹, **Menges**²²², **Dekani**²²³ itd. V nekaterih krajevnih imenih so skriti nekdanji etniki, npr. **Bilje**, **Biljana**, **Čeplje**, **Dane**, **Dolenci**, **Gorje**, **Gorjane** itd., ali pa prebivalska imena s priponskim obrazilom *-jane < -jani*²²⁴, zaradi glasovnih poenostavitvev in krajšanj danes večinoma zastrtim, npr. **Artiče**, **Črnuče**, **Dravlje**, **Dupeljne**, **Dutovlje**, **Goriče**, **Masore**, **Metulje**, **Trojane** itd. (na tak izvor kažejo v nekaterih primerih lokalno še vedno žive roditeljske oblike tipa **Dutovljan**, **Metuljan** ipd. ali pa lokalne različice imenovalniške podobe krajevnih imen, npr. **Čeplje**, lokalno **Čepljane**). S precejšnjim deležem pa so zastopana tudi izsvetniška krajevna imena z ohranjenim levim prilastkom *svet(i)* oz. *šent*, npr. **Sv. Barbara**, **Sv. Boštjan**, **Šentvid**, **Šentpavel**, **Šenčur** ipd., ali (predvsem po 2. svetovni vojni) brez njega, npr. **Andraž**, **Benedikt**, **Florjan**, **Marjeta na Dravskem polju**, **Lucija** ipd. Tovrstna imena s *šent-* v prvem delu so večinoma starejša od onih z levim prilastkom *sveti*²²⁵, pišejo pa se danes prva dosledno skupaj (edini primer ločenega pisanja v Atlasu Slovenije je **Št. Janž** na avstrijskem Koroškem), druga pa seveda ločeno.

Porazdelitev krajevnih imen je v številnih primerih pokrajinsko pogojeno —

po P. Skoku, ČJKZ V, 1926, Id., iz *Črnomir*.

²¹² Iz ljubkovalne različice os. i. *Dragomisel* ali *Dragomer*, F. Bezljaj, n. m., 124.

²¹³ Mogoče iz nemškega os. i. *Namin*, F. Bezljaj, SVI II, 54, ali iz domačega os. i. *Črnomenj*, isti, Eseji, 159.

²¹⁴ Lahko iz os. i. *Dražigost* oz. množinske patronimične različice *Dražigostiči* in množinskega prebivalskega obrazila *-jane* ali pa iz tožilniške oblike v zvezi *"iti v Dražigostiče"*, F. Bezljaj, SVI I, 48.

²¹⁵ Iz os. i. *God* ali *Godič*, n. m., 181.

²¹⁶ Iz ljubkovalne različice *Radom* iz os. i. *Radomir*, *Radomer*, *Radomil* ali *Radomisel*, F. Bezljaj, SVI II, 137, po L. Pintarju, LZ 1908, 312, tvorjeno z množinskim prebivalskoimenskim obrazilom *-jane*, torej prvotno **Radomljane*.

²¹⁷ Večina avtorjev izvaja to kr. i. iz os. i. *Radom(ir)*, prim. L. Pintar, LZ 1910, 346, A. Bajec, Besedotvorje III, 100, M. Kos, OJ 1969, 5n., isti, Razprave SAZU V, 1, 1966, 88, kjer navaja v 11. stol. zapisano obliko *Radilidorf* (= Radilova vas), D. Čop, Imenoslovje, 113, idr.

²¹⁸ Iz os. i. *Arn(h)old*, F. Bezljaj, SVI I, 39; M. Kos, Razprave SAZU V, 1, 1966, 18, navaja zapis *Arnoltsdorf* iz l. 1309 in 1322.

²¹⁹ Iz os. i. *Hartman*, prvotno torej **Hartmanja vas*, L. Pintar, LZ 1915, 320.

²²⁰ Iz *Dekmarca* iz srednjevisokonem. os. i. *Dietmarus* oz. *Dithemar*, F. Bezljaj, SVI I, 129.

²²¹ Iz os. i. *Diepold*, n. m., 130.

²²² Iz os. i. *Meingost* iz zveze *Meingostov grad*, L. Pintar, LZ 1910, 344, oz. iz **Meingōzespurch*, F. Bezljaj, SVI I, 250.

²²³ Iz imena plemiške družine *de Cani* (v prejšnjem stoletju v rabi tudi poslovenjena različica *Šasja vas*), F. Bezljaj, SVI I, 128.

²²⁴ F. Bezljaj, Eseji, 163.

²²⁵ S. Ilešič, GV 1933, 88–89.

imena iz določene občnoimenske podstave se pojavljajo le na določenem področju, druge pa jih je zelo malo ali sploh nič, odvisno tudi od nekdanje prisotnosti ali odsotnosti zadevnega občnega imena v posameznih delih slovenskega jezikovnega prostora. Tako so npr. krajevna imena iz podstave *boršt* ali *royt* le v osrednji ali zahodni Sloveniji, tista iz podstav *gaj* in *čret* pa samo na vzhodu. Tudi krajevnih imen iz občnega imena *brdo* je največ na zahodu, nekaj v osrednji in severni Sloveniji, na Štajerskem vzhodno od črte Šentjur pri Celju–Slovenske Konjice ter v Prekmurju pa jih sploh ni, medtem ko so vsa krajevna imena iz podstave *jelša* zahodno od Kamniških planin in Posavja, le **Podolševa** v mozirski občini je locirana nekoliko vzhodneje. Pretežno na zahodu in v Beli krajini so krajevna imena iz občnega imena *lokev*, dokaj malo jih je na Dolenjskem, Štajerskem in Koroškem, prav nič pa na Gorenjskem in v Prekmurju, medtem ko je krajevnih imen iz podstav *kal* in *potok* največ na Dolenjskem, razmeroma veliko v zahodni Sloveniji, zelo malo na Gorenjskem in Štajerskem, na Koroškem in v Prekmurju pa jih ni. Od 8 krajevnih imen iz osnove *smreka* je eno samo na Štajerskem, vsa ostala so v osrednji Sloveniji. Pretežno na gorenjski prostor so omejena krajevna imena iz podstave *žir*, v osrednji Sloveniji pa je največ krajevnih imen iz občnega imena *javor*, podobno tudi krajevna imena iz podstave *mlaka*, katerih večina je na Dolenjskem in Gorenjskem, eno samo na Koroškem, druge pa jih ni. Imen iz osnove *blato* je največ na Dolenjskem, nekaj na Štajerskem in v Posavju, na notranjsko-primorskem področju, na Gorenjskem, Koroškem in v Prekmurju pa ni nobenega. Tudi iz občnega imena *reber* tvorjenih krajevnih imen je večina na Dolenjskem in v Beli krajini, medtem ko areal krajevnih imen iz osnove *dren* obsega poleg Dolenjske z Belo krajino še Štajersko, krajevna imena iz občnega imena *leska* pa so pretežno na Štajerskem in Dolenjskem brez Bele krajine, v zahodni Sloveniji, na Gorenjskem in Koroškem jih je zelo malo, v Prekmurju in v Beli krajini pa jih ni. Iz apelativa *brest* tvorjena krajevna imena so večinoma na Štajerskem, malo jih je na Dolenjskem z Belo krajino in na zahodu z izjemo obalnih občin, kjer ni nobenega, in prav tako ne na Gorenjskem, Koroškem in v Prekmurju.

Krajevna imena iz pomenske podstave *vas* so sicer razvrščena po celotnem slovenskem ozemlju, vendar jih je daleč največ, skoraj 60 odstotkov, na Dolenjskem in v Beli krajini, približno četrtina jih je na Štajerskem in v Prekmurju in le 15 odstotkov jih odpade na Gorenjsko, Koroško in vso zahodno Slovenijo. Tako je v občini Brežice tovrstnih imen kar 15,60 % od vseh krajevnih imen te občine, v občini Novo mesto 12,46 %, Grosuplje 11,37 % in Trebnje 10,75 %, kar je bistveno več od vseslovenskega povprečja, ki znaša slabih 5 odstotkov.

Ime *vas* izhaja iz indoevropskega korena *vik'-* ali *voik'-* v pomenu "hiša, bivališče".²²⁶ Po mnenju nekaterih raziskovalcev je prvotno označevala prebivališče enega rodu, izvirajočega od skupnega prednika, kar se odraža tudi v

²²⁶ V. Machek, Etymologický slovník jazyka českého, Praga 1968, 684–685.

pogostih zvezah tega samostalnika s svojilnim pridevnikom osebnoimenskega izvora. Ta imena in seveda tudi z njimi poimenovana naselja naj bi pri nas spadala med najstarejša. Med številnimi drugimi so takega izvora tudi **Bodrišna vas**²²⁷, **Boga vas**²²⁸, **Boginja vas**²²⁸, **Čača vas**²²⁹, **Črneča vas**²³⁰, **Dobriša vas**²³¹, **Dobroteša vas**²³², **Primča vas**²³³, **Vitna vas**²³⁴, itd.

Mlajši od pravkar navedenih so toponimi iz občnega imena *selo*, nastalega po križanju praslovanskih besed *selo*, sorodne z latinsko *solum* (= tla), in *sedolo* iz glagola *sedeti*²³⁵ (po izgovorni poenostavitvi soglasniškega sklopa *dl > l*, kot npr. pri *molit > moliti*) v pomenu "prebivališče, selišče". *Selo* naj bi prvotno označevalo le osamljeno kmečko gospodarstvo, zato je med tovrstnimi krajevnimi imeni zelo veliko množinskih, malo pa takih z levim prilaskom iz osebnega imena.

Tudi krajevnih imen iz pomenske podlage *selo* je največ na Dolenjskem, predvsem v občinah Novo mesto, Trebnje in Grosuplje, ter v Beli krajini, bistveno manj jih je na Štajerskem, Gorenjskem in v zahodni Sloveniji, zelo malo pa na Koroškem in v Prekmurju. Treba pa je ponovno poudariti, da se opisana distribuiranost nanaša zgolj na samostojna naselja, navedena v SKI, ne pa na zaselke in druge zemljepisne danosti, poimenovane po omenjenih občnoimenskih pomenskih podstavah. Če bi upoštevali tudi slednje, bi bila porazdelitvena slika vsaj v nekaterih primerih nekoliko drugačna.

Lahko pa se krajevna imena iz iste občnoimenske podlage v raznih delih Slovenije tudi razlikujejo, v skladu z narečno različnostjo občnoimenskega izhodišča, kot npr. **Praprotno**, **Praproče** na Gorenjskem (iz *praprot*), **Prapretno**, **Prapreče** na Štajerskem in Dolenjskem (iz *prapret*) oz. **Prapetno**, **Prapetno Brdo** na zahodu, zlasti na Tolminskem (iz *prapet*).

Nekatera krajevna imena je mogoče pokrajinsko locirati tudi po besedotvornih značilnostih, npr. množinska imena na *-ci/-ovci/-inci*, ki so omejena predvsem na panonski del Slovenije: **Adrijanci**, **Vitomarci**, **Markovci**, **Godeninci**, ali imena na *-an* in *-ana*, ki jih nahajamo v pretežni večini le na zahodu, npr. **Čepovan**, **Ozeljan**, **Solkan**, **Sesljan**, oz. **Biljana**, **Borjana**, **Fojana** **Kožbana**, **Medana**, **Rižana** itd.

Krajevna imena različnega pomenskega izvora pa so v nekaj primerih med kasnejšim glasovnim razvojem dobila identično podobo, npr. **Bežigrad**, kot del

²²⁷ Verjetno iz os. i. **Bodrō*, F. Bezljaj, SVI I, 72.

²²⁸ Iz os. i. **Bogō*, n. m., 78.

²²⁹ Iz osebnoimenske podlage *Čak-*, n. m., 110.

²³⁰ Domnevno iz os. i. **Črōnō*, manj verjetno iz obč. i. *črn*, n. m., 123.

²³¹ Iz os. i. *Dobroš* ali *Dobruš*, n. m., 142.

²³² Iz os. i. **Dobrotēch*, n. m.

²³³ Iz ljubkovalne različice os. i. *Primisel*, *Premisel* ali *Primislav*, isti, SVI II, 122.

²³⁴ Iz osebnoimenske podlage *Vit-*, n. m., 303.

²³⁵ F. Bezljaj, JIS 1959/60, 205; V. Machek, n. m., 539; prim. tudi M. Kos, Razprave SAZU V, 1, 1966, 79–88.

Ljubljane in kot zaselek v bližini Celja: v prvem primeru je ime nastalo iz pomenske zveze *begov grad*²³⁶, v drugem iz podstave *grad na bregu*.²³⁷ Podobno je tudi izvor dveh zemljepisnih imen **Krim**, tj. vzpetine južno od Ljubljane in polotoka v Črnem morju, domnevno različen: čnomorsko izvira iz turščine²³⁸, slovensko pa po vsej verjetnosti ne.²³⁹

Posebna previdnost pri odkrivanju pomenskega izvora krajevnih imen je potrebna pri tistih imenih, ob katerih se zgolj na površinski ravni ponuja preprosta, ljudskoetimološka rešitev, ki pa je pravilo zelo daleč od dejanske, podprte s historičnimi zapisi, zemljepisno lego in drugimi za nastanek poimenovanja relevantnimi dejstvi. Tako npr. **Račje selo** ni poimenovano niti po *rakih* niti po *racah*, pa tudi ne po *rakah*, marveč izvira iz nemškega osebnega imena *Ratpold*²⁴⁰, **Viševsek** se ne imenuje po *višini* oz. pridevniku *visok*, marveč po *jelši* oz. po *olši*²⁴¹, **Senično** ne po *senicah* ali *senu*, ampak po *steni*²⁴², **Mirje** ni iz občnega imena *mir*, marveč iz latinskega *murus* (= zid)²⁴³, **Mirna peč** pa iz **Medna Peč* iz občnega imena *med* v prvem delu²⁴⁴, medtem ko je **Mirna** iz **Nyrina* ali *+Nyrōna* iz korena, kot je v občnem imenu *ponor*²⁴⁴ v pomenu "odprtina v kraških tleh, v katero izginja voda" (SSKJ III, 816), **Tribučje** pa ne izhajajo iz občnoimenske zveze *tri buče*, marveč po vsej verjetnosti iz osebnega imena **Trēbēgostō* prek ljubkovalne različice **Trēbuchō* oz. *Trēbušō*, iz česar je tudi **Trebuša**²⁴⁵ itd.

Zaradi stalno prisotne težnje po pomenskem demotiviranju lastnih imen se prvotna podoba krajevnih imen pogosto spreminja, daljša imena se krajšajo, npr. **Pungert** iz *Baumgarten*²⁴⁶, **Nomenj** iz **Črōnomenj*²⁴⁷, **Kungota** iz *Kunigunda*²⁴⁸ ipd., večbesedna se preobrazijo v enobesedna, npr. **Velesovo** iz *Veljeje selo*²⁴⁹, **Dovje** iz *Dolgeje (polje, selo)*²⁵⁰, **Štjak** iz *Šent Jakob*²⁵¹, **Sidol** iz *Suhi Dol*²⁵², **Starod** iz *Stari Grad*²⁵³, še zlasti pogosto na lokalni ravni, npr. *Hovca* iz

²³⁶ KLS II, 339.

²³⁷ J. Brinar, Slovarček, 12.

²³⁸ M. Vasmer, Etymologičeskij slovar' russkogo jazyka II, Moskva 1967, 389.

²³⁹ F. Bezlaj, Eseji, 93.

²⁴⁰ F. Bezlaj, SVI II, 133.

²⁴¹ Gl. op. 141.

²⁴² L. 1500 zapisano "in Stenitzin plebis", A. Šivic-Dular, SSJLK, 1988, 62.

²⁴³ F. Bezlaj, ESSJ II, 185.

²⁴⁴ F. Bezlaj, SVI II, 22.

²⁴⁵ N. m., 271.

²⁴⁶ F. Bezlaj, SVI II, 127.

²⁴⁷ Gl. op. 213.

²⁴⁸ F. Ramovš, Kratka, 29.

²⁴⁹ A. Bajec, Besedotvorje III, 94.

²⁵⁰ F. Ramovš, Historična gramatika slovenskega jezika VII, Dialekti, Ljubljana 1935, 89.

²⁵¹ J. Keber, Leksikon, 48.

²⁵² L. Pintar, LZ 1913, 661–662.

²⁵³ F. Bezlaj, OJ 1969, 244–245.

Hohovica, *Zaprev Zapreval*, *Nokračine* iz *Novokračine*, *Novašica* iz *Nova Sušica*, *Senovrt* iz *Jesenov Vrt*, lahko tudi samo iz krajevnoimenskih izpeljank, npr. *maloški*, *Malogar* iz *malol.ški*, *Malologar*, *malaški*, *Malaščan* iz *malolaški*, *Malolaščan*, *noveški* iz *novoveški* (krajevno ime *Spodnja Nova vas*, lokalno *Spodnja Nova ves*), medtem ko so v uradni rabi samo neokrajšane različice.

Krajevna imena se, dokler je njihov pomenski izvor še vedno dobro razviden, glasovno spreminjajo v skladu s splošnimi jezikovnimi zakonitostmi, npr. **Belica** > **Belca** kot *palica* > *palca*, **Breznica** > **Brez*nea** kot *miznic* > *miz*nea*, **Cerovec** > **Cerove** kot *borovec* > *borove*, **Lanišče** > **Laniše** kot *lanišče* > *laniše* itd., če pa je pomenska vez med krajevnim imenom in občnoimensko podstavo prekinjena, pride često do izrazitejših glasovnih premen in krajšav, npr. **Socka** iz *soteska*²⁵⁴, **Šmarca** iz besedne zveze *Šent Mavricij*²⁵⁵, **Šoštanj** iz nem. *Schönstein*²⁵⁶ ipd.

Tudi prvotna tožilniška ali mestniška oblika krajevnega imena se lahko zaradi svoje pogostnosti sprevrže v imenovalniško, npr. **Braslovče** iz v *Bratoslaviče* iz prvotnega prebivalskega imena *Bratoslavičj*.²⁵⁷ Podobno se je dogajalo zaradi pomenske demotiviranosti npr. v (vsaj delno) ponemčenem delu nekdanjega slovenskega jezikovnega prostora, kjer so še vedno številna krajevna imena, katerih današnji nemški imenovalnik je dejansko prvotni slovenski mestnik, npr. **Dolintschach** iz slov. v *Dolinčah* k im. *Dolinče* iz prvotnega prebivalskega imena *Dolinčane* ali **Glantschach** iz slov. v *Klančah* k im. *Klanče* iz prvotnega prebivalskega imena *Klančane*²⁵⁸ ipd., medtem ko so bile iz prvotnih samopredložnih imen **Pri Dvoru**, **Pod Pečjo**, **Pred Mostom**, **Za Gradom**, uporabljanih le v mestniku oz. orodniku, ustvarjene imenovalniške oblike **Pridvor**, **Podpeč**, **Predmost**, **Zagrad**, ki so bile za vsakdanjo rabo pripravnejše. Prvotna predložna imena pa se ponekod ohranjajo še v lokalni rabi, npr. **Podvrh** (obč. Škofja Loka), lokalno tudi *Pod Vrhom*, **Zabrdo**, lokalno tudi *Za Brdom*, **Zabrekve**, lokalno tudi *Za Brekvijo*.

Zaradi velike narečne raznolikosti slovenskega jezika in dokaj pozne uveljavitve enotnega knjižnega jezika v vsem slovenskem jezikovnem prostoru je tako delež narečno zaznamovanih krajevnih imen znotraj meja Republike Slovenije še vedno velik, čeprav je bilo v zadnjih sto letih več prizadevanj, da bi se imena približala normi zbornega jezika, za doslej najizrazitejše knjiženje pa so se odločili avtorji priročnika SKI, vendar ne v izhodiščni, imenovalniški podobi krajevnega imena, to ohranjajo nespremenjeno, knjižijo pa sklonsko-številsko-spolsko-sklanjatvena odstopanja od zborne norme, npr. **Brezje pri Trebelnem**, **Brezij**, v

²⁵⁴ Gl. op. 100.

²⁵⁵ L. Pintar, LZ 1913, 29.

²⁵⁶ Gl. op. 37.

²⁵⁷ F. Bezljaj, Eseji, 48.

²⁵⁸ V. Klemenčič, Koroška. Karta in imenik slovenskih in nemških krajevnih imen, Maribor 1972, 35.

Brezjah/Brezjih, kjer je izhodiščna imenovalniška oblika krajevnega imena ženskega spola v množini, na kar kaže roditelj **Brezij**, med domačimi edina živa mestniška oblika v **Brezjih** pa je tvorjena po paradigmi srednjega spola, zato je dodana na terenu neobstoječa ženskospolska različica v **Brezjah**, podobno **Bučecovci** ***Bučecovcev/Bučecovec**, **Krkovo nad Faro -a/* -ega na Krkovem/pri Krkovih** ipd. Enako tudi pridevniške in prebivalskoimenske izpeljanke, npr. **Dedni Dol** — ***dednodolski/dedendolski**, **Renče** — ***Renčan/Renškovec**, **Lokvica** — ***lokviški/ločkarski** ipd. Knjiženja imenovalniških oblik krajevnih imen se praviloma niso lotevali niti ga niso predlagali, razen deloma v primerih naglasne dvojničnosti, ko so ob knjižni navedli tudi narečno naglasno različico, npr. **Bléd/Bled**, **Sedlô/Sedlo**, in še redkeje pravopisno-oblikoslovne dvojničnosti, npr. **Dobro Pôlje/Dobropôlje Dobrega Pôlja/Dobropôlj**, vendar nikoli z zgolj možno zborna različico.

Težnja, da se narečna podoba krajevnega imena poknjiži, je bila in je še vedno navzoča predvsem med jezikoslovci, manj med geografi, zgodovinarji in drugimi proučevalci tega dela lastnoimenskega besedišča, čeprav so ravno za jezikoslovno obravnavo narečne različice pogosto primernejše, bolj avtentične, vendar je za zanesljivo interpretacijo potrebno temeljito poznavanje značilnosti zadevnega narečja. Tudi pomenske razlage so marsikdaj preprostejše in zanesljivejše, če izhajamo iz narečnih oblik krajevnega imena oz. njegove izpeljanke: iz narečni tvorjenk **podbelški** in **Zaplaninec** je npr. lažja rekonstrukcija izhodiščnih oblik krajevnega imena **Podblica** iz *Podbelica* oz. **Zaplana** iz *Zaplanina* kot iz knjižnih **podbliški** oz. **Zaplančan**, lažja pa je tudi določitev etimološko in slovnično pravilne, četudi v praksi danes neuveljavljene imenovalniške podobe krajevnega imena (pridevnika **podbelški** in **šmartinski** npr. kažeta, da bi se kraja pravzaprav morala imenovati **Podbelica** in **Šmartin v Rožni dolini**, ne pa **Podbelica** in **Šmartno v Rožni dolini**).

H knjiženju spodbujajo zlasti številna pomenska motivirana krajevna imena, pri katerih je občnoimenski izvor še popolnoma razviden oz. so z občnimi imeni formalno še celo povsem istovetna, in nasprotno, čim bolj se je občnoimenski izvor krajevnega imena zabrisal, tem manj se čuti potreba po njegovem spreminjanju, razen v primerih, ko gre za izrazitejše odstopanje od knjižnojezikovnih slovničnih norm, npr. **Šeki pri Šeku** (poknjiženo **pri Šekih**), **Poznanovci** *Poznanovec* (poknjiženo **Poznanovcev**), **Plave Plavi** (poknjiženo **Plav**), **Pirmanec** *Pirmanov* v/pri **Pirmanih** (poknjiženo **Pirman** v/pri **Pirmanah**) itd.

Še bolj znotraj meja Republike Slovenije so bila do nedavnega narečno zaznamovana uradno rabljena krajevna imena našega zamejstva, predvsem slovenskega dela Videmske pokrajine in Koroške, saj se šele v zadnjem času,

* Z zvezdico označene različice so uredniki SKI sami ustvarili po pravilih zbornega jezika, v kurzivi natisnjene pa so ovrednotene narečno.

največ od strokovnega posveta jezikoslovcev in zemljepiscev na SAZU²⁵⁹, tudi tam uveljavljajo poknjižene različice, npr. **Brdo** za prejšnje **Bardo**, **Trčmun** za prejšnje **Tarčmun**, **Žitara vas** za prejšnje **Žitara ves** itd., medtem ko je neprimerna npr. odločitev avtorjev Atlasa Slovenije, ki na območju vzhodne Slovenije, v pasu od Pohorja do Halož in Slovenskih goric, navajajo med imeni zaselkov tudi narečno **ves**, npr. **Lastinja ves**, **Jurovska ves**, **Stara ves** idr., ne pa tudi na Koroškem, kjer je raba poknjižene različice *vas* izpeljana dosledno, npr. **Kotmara vas**, **Psinja vas**, **Svetna vas** ipd., razen v manjšalnicah iz narečne podstave *ves*, tj. **Vesca** oz. **Spodnja/Zgornja Vesca**, čeprav je narečna različica knjižne *vasi* tudi tam *ves*.

Povzetek

Krajevna imena so pomembna sestavina jezika, s tem pa tudi kulture in narodove identitete. In kot je mogoče v jeziku odkrivati in spoznavati davno narodovo preteklost, nekdanjo duhovno in gmotno kulturo, nam tudi slovenska krajevna imena, če jih opazujemo skozi zgodovinsko optiko, marsikaj povedo o tej deželi, o njenih prebivalcih v davnih in malo manj davnih časih, o naravnih in družbenih zakonitostih in značilnostih itd.

Ugotoviti je mogoče, kje je bila poseljenost že pred naselitvijo Slovanov močna, kar nam odkrivajo zlasti substratna imena, nastala na podlagi imenovanj vojaško pomembnejših naselij in postojank iz časov rimskega imperija. Številna adstratna imena v osrednji, vzhodni in severni Sloveniji, zlasti nemškega izvora, pa govorijo o premoči nemškega jezika in njegovih nosilcev na našem ozemlju v teku dolgih stoletij po naselitvi. Močan vpliv nemščine se kaže tudi v nekaterih hibridnih tvorbah (**Bukovžlak**, **Piršenbreg**, **Podšumberk**) ali pa so nemški sledovi opazni na besedotvorni ravni (**Josipdol**, **Jordankal**, **Jurklošter**), nekatera prvotno nemška imena krajev pa so si — zaradi pomenske neprepoznavnosti v slovenskem jezikovnem okolju — sčasoma nadela poslovenjeno, na ljudsko etimologijo oprto podobo (**Crngrob** < *zu Ehrengruben*, **Impolje** < *in/nerer/Büchel*) ali pa so se prvotno slovenska imena ponemčila, nato pa — pomensko demotivirana — ponovno prilagodila slovenskemu glasoslovnemu sistemu, vendar brez naslonitve na prvotno pomensko izhodišče (**Briga** < **Breg**, **Činžat** < **Senožet**).

Naselitveno kontinuiteto od predсловanskega obdobja dalje izpričujejo številna imena, spominjajoča na staroselce, ki so jih slovanski priseljenci imenovali /V/Lahi (**Lahomno**, **Lahinja**, **Laška vas**), na Venete (**Bate**, **Banjšice**) idr., pa tudi na prisotnost tujerodnih prebivalcev, priseljenih na slovensko ozemlje (**Nemci**, **Nemška vas**, **Laški Rovt**, **Hrovača**, **Skoke**, **Grabonoš**) oziroma notranje migracije (**Korošce**, **Štajer**, **Savci**, **Dravlje**, **Zilje**).

²⁵⁹ I. Gams, Naši razgledi, 24. 11. in 18. 12. 1972, 608 oz. 631–632.

Na konkretno zgodovinsko izročilo spominjajo kraji, poimenovani po nekdanji obmejni legi (**Meje, Predmeja**) oziroma po obmejni carinski službi (**Col, Muta, Motnik**), ali pa je kraju dal ime strateško pomemben položaj (**Pugled, Videž, Straža, Grmada, Varda**) oziroma nekdanji vojaški objekti (**Branica, Zemelj, Zemono, Tinsko, Tabor, Ostrožnik**) idr.

Pogosto poimenovalno izhodišče je zemljišče, na katerem ali v bližini katerega je naselbina nastala (**Branik, Blato, Čreta, Griže, Hudo, Rodež, Zibika**), podnebno-vremenske razmere (**Dutovlje, Mrzli Vrh, Topla Reber, Sindol**), neugodne geološke razmere (**Mozirje, Polzela**), reliefne značilnosti (**Socka, Steske, Kotlje, Rupa, Vojsko, Naklo, Vodule, Tovsto**), značilna geološka sestava ali pridobivanje rudnin (**Labor, Laporje, Obrije, Škrilj, Zlatenek, Železno**), barva površja ali vode (**Ardro, Bela, Črnelo, Krvava Peč, Morsko, Rjavica, Vranja Peč**). Mnogo krajevnih imen na Slovenskem je poimenovanih po značilni legi na zemeljskem površju (**Strmec, Ravne, Dane, Planjsko, Prevalj, Preveg, Sleme**), po legi glede na komunikacije (**Stranje, Prestranek, Primostek**), glede na pokritost oz. nepokritost površja z rastlinjem (**Ban, Čeden, Boršt, Golek, Loka, Plešivec, Smlednik, Utik**). Rastlinska odeja je sploh med najpogostejšimi poimenovalnimi izhodišči v slovenski toponimiki (**Brezje, Bukovo, Hrastnik, Vrbno, Koprivnik, Repno, Lamiše**), ne dosti manj pa živalski svet (**Jelenče, Medvejek, Volča, Zapuže, Govejek, Kobla, Kozina, Ribče, Žabnica**). Pogosto so kraji poimenovani tudi po dejavnostih, značilnih za določen prostor (**Čelje, Ogljenšak, Malence, Rudnik, Stope, Tenetiše, Žrnova**), daleč največ slovenskih krajevnih imen pa je osebnoimenskega izvora, bodisi da gre za poimenovanja po za kraj značilnem svetniku (**Šentjur, Škocjan, Šempas, Mevkuž, Donačka Gora, Sočerb**) ali za poimenovanja po osebah, ki so naselje osnovali ali imele v njem prevladujoč vpliv, npr. kot župani, lastniki velikega dela naselju pripadajočega dela zemljišča, fevdalci idr. (**Adamovo, Artiža vas, Bakovci, Črnomelj, Mengeš, Radomlje**).

Približno četrtino krajevnih imen je dvobesednih, obstoječih iz samostalniškega jedra in ujemalnega prilastka, med njimi pa je skoraj polovica takih, katerih levi prilastek izraža prostorko, velikostno ali starostno razmerje. Med njimi prevladujejo imena s prilastki *spodnji, zgornji, mali, veliki*.

Summary

Topographic names are an important component of the language and, through it, of the culture and national identity. As it is possible to discover through language and become acquainted with ancient times of the nation, the spiritual and material culture of its past, so can also Slovenian topographic names, if viewed through the prism of history, reveal a lot about this country, its people in ancient and less remote times, the natural and social rules and characteristics, etc.

It is possible to establish where settling was intense already before the arrival of Slavic tribes, which is revealed especially by the substratum names formed from the names of strategically more important settlements and posts from the times of the Roman Empire. Numerous adstratum names in central, east, and north Slovenia, especially those of German origin, testify to the predominance of German language and its speakers on our territory over long centuries after the settling. A strong influence of German is also manifested through some hybrid formations (**Bukovžlak**, **Piršenbreg**, **Podšumberk**), or, German traces are noticable on the level of word formation (**Josipdol**, **Jordankal**, **Jurklošter**), while some originally German topographic names — because their meaning was not recognized in the Slovenian linguistic sphere — gradually acquired a Slovenized form, based on popular etymology (**Crngrab** < *zu Ehrengruben*, **Impolje** < *in/nerer/Büchel*), or, the originally Slovenian names were Germanized and afterwards — un-motivated as to meaning — re-adapted to Slovenian phonetic system, but without being based on the former meaning (**Briga** < **Breg**, **Činžat** < **Senožet**).

The settling continuity from the pre-Slavic era onwards is testified by numerous names resembling the old settlers who were called the /V/lahi by the Slavic newcomers (**Lahomno**, **Lahinja**, **Laška vas**), then the Veneti (**Bate**, **Banjšice**), etc., and other among such names also point to the presence of inhabitants of foreign origin who had moved to Slovenian territory (**Nemci**, **Nemška vas**, **Laški Rovt**, **Hrovača**, **Skoke**, **Grabonoš**), or to internal migrations (**Korošče**, **Štajer**, **Savci**, **Dravljje**, **Zilje**).

Actual historic tradition is echoed in the names of the settlements called after their former position by the border (**Meje**, **Predmeja**), or their customs office by the border (**Col**, **Muta**, **Motnik**), or the settlement was named upon its strategically important position (**Pugled**, **Videž**, **Straža**, **Grmada**, **Varda**) or former military facilities (**Branica**, **Zemelj**, **Zemono**, **Tinsko**, **Tabor**, **Ostrožnik**), etc.

Frequent origins of names were also: the land on which or near which the settlement was located (**Brnik**, **Blato**, **Čreta**, **Griže**, **Hudo**, **Rodež**, **Zibika**), climatic or weather conditions (**Dutovlje**, **Mrzli Vrh**, **Topla Reber**, **Sidol**), unfavourable geologic conditions (**Mozirje**, **Polzela**), landforms features (**Socka**, **Steske**, **Kotlje**, **Rupa**, **Vojsko**, **Naklo**, **Vodule**, **Tovsto**), characteristic geologic composition or the extraction of minerals (**Labor**, **Laporje**, **Obrije**, **Škrilj**, **Zlatenek**, **Železno**), the colour of the soil or water (**Ardro**, **Bela**, **Črnelo**, **Krvava Peč**, **Morsko**, **Rjavica**, **Vranja Peč**). Many topographic names on the Slovenian territory originated from typical position on the land surface (**Strmec**, **Ravne**, **Dane**, **Planjsko**, **Preval**, **Preveg**, **Sleme**), as well as the position in relation to communication lines (**Stranje**, **Prestranek**, **Primostek**), or according to the vegetation cover or its absence (**Ban**, **Čedem**, **Boršt**, **Golek**, **Loka**, **Plešivec**, **Smlednik**, **Utik**). Vegetation cover is in general among the most frequent origins of names in Slovenian toponymy (**Brezje**, **Bukovo**, **Hrastnik**, **Vrbno**, **Koprivnik**, **Repno**, **Laniše**), and not much less frequent is the zoosphere (**Jelenče**, **Medvejek**,

Volče, Zapuže, Govejek, Kobla, Kozina, Ribče, Žabnica). Settlements are also frequently named after the activities, typical of a certain space (**Čelje, Ogljenšak, Malence, Rudnik, Stope, Tenetiše, Žrnova**), and by far the most numerous Slovenian topographic names originate from proper names, so from names of certain locally typical saints (**Šentjur, Škocjan, Šempas, Mevkuž, Donačka Gora, Socerb**), or from the names of persons who established settlements and/or had prevailing influence there, e.g. mayors, owners of great part of the land belonging to that particular settlement, feudal masters, etc. (**Adamovo, Artiža vas, Bakovci, Črnomelj, Mengeš, Radomlje**).

About one fourth of Slovenian topographic names consist of two words, i.e. the noun nucleus and the corresponding qualifier; a half among them have pre-qualifiers expressing spatial, size or age relation. Among them, names prevail with qualifiers such as *lower* ("spodnji"), *upper* ("zgornji"), *little* ("mali"), *big* ("veliki").